

**UCHWAŁA NR IV/1/2014
RADY MIEJSKIEJ W BIERUNIU**

z dnia 27 marca 2014 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Bieruń na lata 2014-2020

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1991 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.) oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 182 z późn. zm.), na wniosek Burmistrza Miasta Bierunia

**RADA MIEJSKA W BIERUNIU
uchwala:**

§ 1

Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Bieruń na lata 2014-2020, która stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierzyć Burmistrzowi Miasta Bierunia.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Wiceprzewodniczący Rady
Miejskiej w Bieruniu

Adam Rozmus

Załącznik do Uchwały Nr IV/1/2014
Radny Miejskiej w Bieruniu
z dnia 27.03.2014 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020

Bieruń

Marzec 2014 r.

Spis treści

1. Istota i znaczenie Strategii dla rozwiązywania problemów społecznych w gminie Bieruń	5
2. Podstawa formalna tworzenia Strategii.....	7
2.1. Dokumenty europejskie	7
2.2. Dokumenty krajowe	8
2.3. Dokumenty regionalne	8
2.4. Dokumenty lokalne.....	8
2.5. Krajowe regulacje prawne	9
3. Zasady pracy nad Strategią	10
3.1. Ocena realizacji Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2005-2013	11
3.2. Konsultacje społeczne.....	14
4. Struktura demograficzna i podstawowe dane o mieszkańcach Bierunia	17
4.1. Informacje ogólne o mieście	17
4.2. Struktura demograficzna mieszkańców	19
4.4. Migracje ludności.....	21
5. Diagnoza warunków życia mieszkańców oraz istniejących problemów społecznych w gminie Bieruń.....	24
5.1. Kapitał intelektualny mieszkańców.....	24
5.2. Oświata i wychowanie.....	37
5.3. Ochrona Zdrowia	37
5.4. Kultura	38
5.5. Sport i rekreacja	44
5.6. Rynek pracy.....	40
5.7. Bezrobocie.....	41
5.10. Ubóstwo	44
5.11. Bezdomność.....	47

5.12. Problemy osób niepełnosprawnych i starszych.....	48
5.13. Zagrożenia współczesnej rodziny.....	49
5.14. Uzależnienie od substancji psychoaktywnych.....	51
5.15. Bezpieczeństwo publiczne.....	56
6. Analiza SWOT.....	59
7. Założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020	62
8. Realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020	75
9. Monitoring i ewaluacja Strategii.....	76
10. Źródła finansowania	77
Bibliografia	78

1. Istota i znaczenie Strategii dla rozwiązywania problemów społecznych w gminie Bieruń

Polityka społeczna, według Kurzynowskiego *to działalność państwa, samorządów i organizacji pozarządowych zmierzająca do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, prorozwojowych struktur społecznych oraz stosunków społecznych opartych na równości i sprawiedliwości społecznej, sprzyjających zaspokajaniu potrzeb społecznych na dostępnym poziomie*.¹ Definicja ta zawiera trzy istotne dla polityki społecznej cele: **dbałość o warunki bytu, prorozwojowe struktury i stosunki społeczne**.

Pierwszy cel odwołuje się do dbania przez państwo, by społeczeństwo miało możliwość zaspokajania podstawowych potrzeb poprzez pracę zarobkową, emerytury, renty lub świadczenia społeczne.

Drugi cel wskazuje na konieczność kształtowania kapitału ludzkiego, który byłby zdolny do realizowania różnorodnych zadań w warunkach konkurencji na rynkach.

Trzeci cel wskazuje na potrzebę kształtowania stosunków społecznych w oparciu o zasadę sprawiedliwości oraz zapewnianie równości szans na starcie każdemu człowiekowi. Podmiotem odpowiedzialnym za kształtowanie i realizowanie polityki społecznej jest państwo, samorządy oraz organizacje pozarządowe. Jakość relacji oraz stopień współpracy między poziomem ogólnokrajowym, regionalnym oraz lokalnym decyduje o skuteczności polityki społecznej.

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na gminę obowiązek „opracowania i realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”. Skuteczna polityka społeczna powinna opierać się na rozpoznaniu rzeczywistych zjawisk i problemów społecznych występujących w danej społeczności lokalnej oraz ocenie znaczenia i roli czynników warunkujących te zjawiska.

¹ Kurzynowski A. (2001) Polityka społeczna- podstawowe pojęcia i zakres. W: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, s. 11.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych to usystematyzowana, długoterminowa i perspektywiczna koncepcja polityki społecznej, mająca na celu objęcie wsparciem osoby dotknięte wykluczeniem społecznym oraz stworzenie optymalnych warunków dla funkcjonowania społeczności lokalnej. Głównym zadaniem strategii jest wyrównanie szans społecznych mieszkańców miasta dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych nie jest zbiorem zamkniętym. Celowo zachowano jej zapisy na takim poziomie ogólności, aby była elastyczna i można je było dostosować do działań w sytuacji zmieniających się zjawisk i problemów społecznych. Nerozerwalnym elementem jej istoty jest okresowe monitorowanie zjawisk i problemów oraz modyfikowanie jej zapisów.

2. Podstawa formalna tworzenia Strategii

Priorytetowe kierunki zawarte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń oraz planowane w ich ramach przedsięwzięcia są zgodne z kierunkami polityk w sferze społecznej zawartymi w dokumentach strategicznych formułowanych i realizowanych na poziomie Unii Europejskiej, na poziomie Kraju, na poziomie Regionalnym oraz Lokalnym. Poniższy rozdział przedstawia opis podstawowych dokumentów strategicznych, które stanowią przesłanki dla Strategii.

2.1. Dokumenty europejskie

Kluczowym programem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej jest Strategia Europa 2020. Jest ona nowym długookresowym programem rozwoju, zastępującym przyjętą w 2000 roku Strategię Lizbońską. „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” podkreśla znaczenie współdziałania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform, w odpowiedzi na wyzwania związane z globalizacją, starzeniem się społeczeństw oraz rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Wyznaczone zostały trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Podstawowymi instrumentami realizującymi cele zawarte w strategii są Krajowe Programy Reform, opracowywane przez państwa członkowskie oraz inicjatywy przewodnie, przygotowywane przez Komisję Europejską, a realizowane na poziomie Unii Europejskiej, państw członkowskich, regionalnym oraz lokalnym.

2.2. Dokumenty krajowe

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń jest zgodna z poniższymi dokumentami krajowymi:

Strategia Długookresowa Kraju Polska 2030,
Strategia Średniookresowa Kraju Polska 2020,
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
Narodowy Program Zdrowia na lata 2007-2015,
Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomani na lata 2011-2016,
Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011-2015,
Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki,
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego.

2.3. Dokumenty regionalne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń jest zgodna z poniższymi dokumentami regionalnymi:

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”
Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006-2020
Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013–2020
Program współdziałania Województwa Śląskiego z organizacjami pozarządowymi na lata 2007-2015

2.4. Dokumenty lokalne

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń jest zgodna z poniższymi dokumentami lokalnymi:

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego na lata 2011-2020
Strategia Rozwoju Miasta Bieruń 2020

2.5. Krajowe regulacje prawne wg stanu prawnego na dzień 31.10.2013 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014 – 2020 uwzględnia w szczególności zapisy obowiązujących przepisów prawnych:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. 2013 r. poz. 182 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. 2013 r. poz. 594 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tj. Dz. U. 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (tj. Dz. U. 2011 r. Nr 231, poz. 1375 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tj. Dz.U. 2012, poz. 1356 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii (tj. Dz. U. 2012 r. poz. 124 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj. Dz. U. z 2005 r., Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz.U. 2013 r. poz. 135 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 roku o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tj. Dz. U. 2008 r. Nr 164, poz. 1027 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. 2013 r. poz. 674 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym (tj. Dz. U. 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych (tj. Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz. U. 2013 r. Nr 96, poz. 873),

- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tj. Dz. U. 2010 r. Nr 80, poz. 526 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 28 listopada 2003 roku o świadczeniach rodzinnych (tj. Dz. U. 2006 r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 7 września 2007 roku o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (tj. Dz. U. 2012 r. poz. 1228 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. Dz. U. 2012 r. poz. 788 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny (tj. Dz. U. 1964 r. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. 2009 roku Nr 153, poz. 1227 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych (tj. Dz. U. 2013 r. poz. 966 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dz. U. z 2009 roku Nr 205, poz. 1585),
- Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 roku o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy, o zmianie Kodeksu Cywilnego (tj. Dz. U. 2001 r. Nr 71, poz. 733),
- Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich (tj. Dz. U. 2010 roku Nr 33, poz. 178 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (tj. Dz. U. 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).

3. Zasady pracy nad Strategią

W celu ewaluacji „Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie na lata 2005-2013” oraz koordynowania prac mających na celu przygotowanie i opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Bieruniu na lata następne został powołany zarządzeniem NR B.0050.124.2011 przez Burmistrza Zespół ds. Strategii.

Zespół zidentyfikował realizatorów Strategii oraz przygotował narzędzie sprawozdawcze z realizacji dotychczasowej Strategii. Wskazano 23 podmioty, które w różnym stopniu uczestniczyły w procesie realizacji Strategii, wśród których znalazły się jednostki organizacyjne miasta i powiatu, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe oraz służby zdrowia. Wskazane podmioty zostały poproszone w listopadzie 2012 roku o podanie informacji na temat działań podejmowanych w latach 2005-2012 w ramach realizacji strategii. Uzyskano zwrot informacji od 15 podmiotów. Uzyskane informacje poddano analizie oraz przygotowano raport dotyczący poziomu wdrażania dotychczasowej Strategii. W kolejnym podrozdziale znajduje się podsumowanie wniosków dotyczących realizacji Strategii przygotowanych przez Zespół ds. Strategii.

Diagnoza problemów społecznych w Bieruniu została opracowana na podstawie danych statystycznych oraz sprawozdań z realizacji programów, a także dokumentu Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych przygotowanego przez Studio Diagnozy i Profilaktyki na podstawie badań przeprowadzonych wśród dorosłych mieszkańców, uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych, a także pracowników niektórych punktów sprzedaży napojów alkoholowych w Bieruniu.

3.1. Ocena realizacji Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2005-2013

Realizacja zapisów dotychczasowej Strategii oceniona została przez Zespół ds. Strategii na 79%. Ocena końcowa wdrożenia Strategii została ustalona na podstawie poszczególnych ocen przyznawanych realizacji celów strategicznych oraz kierunków działań. Misja dotychczasowej Strategii brzmiała: **Bieruń gminą równych szans aktywnie przeciwdziałającą wykluczeniu społecznemu**. Jej realizacja opierała się na wdrażaniu pięciu celów strategicznych oraz przypisanych im kierunków działań. Poniżej przedstawione zostały cele strategiczne wraz z celami szczegółowymi oraz przyznane przez Zespół ds. Strategii oceny stopnia ich realizacji.

1. Cel strategiczny - Integracja z lokalną społecznością osób zagrożonych marginalizacją społeczną – poziom realizacji: 70%.

- 1.1 Ograniczanie ubóstwa i zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego osobom najuboższym – poziom realizacji: **85%**.
- 1.2 Przeciwdziałanie bezdomności oraz wspieranie osób i rodzin w procesie wychodzenia z bezdomności – poziom realizacji: **90%**.
- 1.3 Tworzenie warunków dla satysfakcjonującego życia seniorom – poziom realizacji: **49%**.
- 1.4 Umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego udziału w życiu społecznym – poziom realizacji: **57%**.

2. Cel strategiczny – Budowa systemu wspierającego rodzinę – poziom realizacji: 76%.

- 2.1 Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji oraz wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego – poziom realizacji: **77%**.
- 2.2 Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami – poziom realizacji: **57%**.
- 2.3 Współpraca z instytucjami i organizacjami zajmującymi się opieką i pomocą rodzinie – poziom realizacji: **95%**.

3. Cel strategiczny – Redukowanie bezrobocia i aktywizacja osób pozostających bez zatrudnienia – poziom realizacji: 70%.

3.1 Monitoring socjalny – wypracowanie form postępowania wobec osób w sytuacji kryzysowej długotrwałego pozostawania bez pracy – poziom realizacji: **60%**.

3.2 Rozwijanie aktywnych form pomocy osobom bezrobotnym, w tym szczególnie bezrobotnym długotrwale i kobietom – poziom realizacji: **80%**.

4. Cel strategiczny – Budowa zintegrowanego systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień – poziom realizacji: 97%.

4.1 Zapobieganie powstawaniu nowych problemów uzależnień.

4.2 Zmniejszanie rozmiarów problemów, które aktualnie występują.

4.3 Zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z już istniejącymi problemami.

4.4 Przeciwdziałanie przemocy domowej – opracowanie gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej.

5. Cel strategiczny – Monitoring problemów społecznych i rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi – poziom realizacji: 87%.

5.1 Ocena stanu potrzeb społecznych.

5.2 Ocena możliwości skutecznego reagowania na pojawiające się kwestie społeczne.

5.3 Zwiększenie współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Zespół ds. Strategii ocenił, że Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2005-2013 została wdrożona i zrealizowana na zadowalającym poziomie. Największy stopień realizacji zadań dotyczył profilaktyki uzależnień, poziom ich realizacji wyniósł 97%. Najwięcej podmiotów włączyło się w realizację zadań zmierzających do prowadzenia profilaktyki skierowanej przede wszystkim do dzieci i młodzieży oraz mających na celu zwiększenie świadomości osób młodych na temat zagrożeń, z jakimi wiąże się używanie substancji psychoaktywnych, a także poprawę wiedzy o skutecznych formach pomocy ofiarom przemocy domowej. Warto w tym miejscu wspomnieć, że badanie prowadzone wśród młodych mieszkańców Bierunia w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w 2013 roku wykazało,

że 54,1% uczniów szkół podstawowych, 76,7% uczniów szkół gimnazjalnych oraz 84,1% uczniów szkół ponadgimnazjalnych uczestniczyło w zajęciach profilaktycznych na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych (narkotyki, dopalacze, alkohol).

Wysoko został również oceniony przez Zespół ds. Strategii poziom realizacji działań zmierzających do poprawy współpracy z instytucjami oraz organizacjami społecznymi, a także realizacja zadań z zakresu doskonalenia systemu informacyjnego na temat możliwości uzyskania przez mieszkańców pomocy i wsparcia. Należy podkreślić, że taki wynik cieszy, gdyż efektywna współpraca zaangażowanych instytucji i organizacji istotnie wpływa na skuteczność rozwiązywania istniejących problemów społecznych. Istotną również kwestią jest informowanie oraz edukowanie społeczeństwa na temat różnych zagrożeń społecznych oraz miejsc, w których można uzyskać pomoc. Nadal jednak w tych kwestiach jest jeszcze wiele elementów wymagających usprawnienia. Badanie dorosłych mieszkańców Bierunia w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w 2013 roku pokazało, że zaledwie 5,7% badanych mieszkańców posiada wiedzę na temat działań prowadzonych przez władze lokalne, których celem jest wspieranie osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, zaś 7,4% badanych mieszkańców gminy Bieruń deklaruje, że posiada wiedzę na temat prowadzonych lokalnie działań, których celem jest przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom od alkoholu oraz narkotyków.

W najmniejszym stopniu zrealizowane zostały zadania z obszaru pomocy osobom starszym oraz niepełnosprawnym, a także działania zmierzające do zapewnienia dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do życia i rozwoju. Zaniechano realizacji działania mającego na celu rozwój placówek wsparcia dziennego dla osób starszych oraz utworzenia mieszkań chronionych, a także propagowania informacji o małych formach pomocy społecznej, m.in. rodzinnych domach pomocy. Na terenie gminy prowadzone są działania skierowane do osób starszych, funkcjonuje Uniwersytet Trzeciego Wieku oraz koła emerytów, które organizują wolny czas osobom starszym, a także dają możliwość poszerzenia wiedzy oraz poznania nowych osób. Nie zostało zrealizowane działanie mające na celu utworzenie, m.in. domu samotnej matki oraz żłobka.

3.2. Konsultacje społeczne

Zarządzanie sferą publiczną wymaga partycypacji społecznej. Skuteczne włączanie mieszkańców w proces planowania programów publicznych, wdrażania oraz monitorowania ich realizacji, może przynieść wymierne korzyści, do których należy przede wszystkim zaliczyć tworzenie efektywnych rozwiązań, wzrost zaufania do instytucji samorządowych oraz poczucia podmiotowości obywatela w Gminie. Różnice interesów i oczekiwań powinny być uzgadniane i negocjowane przez władze lokalne i mieszkańców. Wzrost poczucia wpływu mieszkańców na to, w jaki sposób rozwiązywane są społeczne problemy w ich otoczeniu, może przyczynić się do większej partycypacji społecznej i zmniejszenia roszczeniowości obywateli w stosunku do władz lokalnych.

W Bieruniu konsultacje społeczne nad opracowaniem nowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych odbywały się w miesiącu lipcu i sierpniu 2013 r. w formie krótkiego kwestionariusza - ankiety przesłanego do 36 organizacji pozarządowych oraz różnych instytucji działających na terenie miasta. Kwestionariusz zawierał kilka krótkich pytań otwartych. Celem konsultacji było poznanie poziomu zaangażowania obywateli w sprawy miasta oraz ich opinii na temat istniejących w mieście problemów. Otwarte pytania nie narzucały konkretnych problemów i pozwalały na eksplorację sytuacji w mieście. Uzyskano jeden wypełniony kwestionariusz. Podjęcie prac nad opracowaniem nowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych spowodowane jest przede wszystkim: upływem terminu obowiązywania obecnej Strategii, a także zmianami demograficznymi, gospodarczymi oraz społecznymi jakie nastąpiły w ostatnich latach oraz potrzebą dostosowania zmian do istniejącego stanu we wszystkich sferach społecznych funkcjonowania społeczności lokalnej.

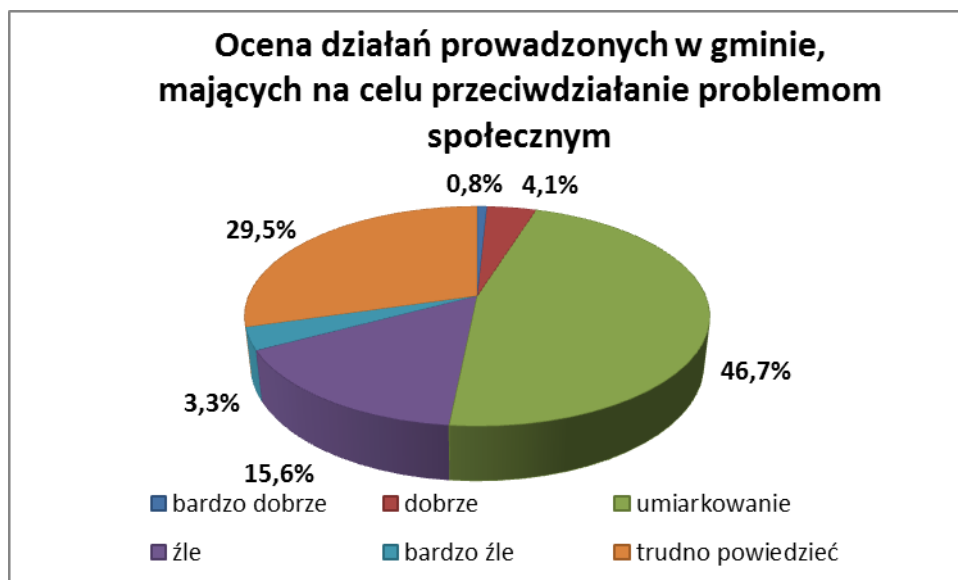
Poniżej przedstawione zostanie krótkie podsumowanie uzyskanych w trakcie badania odpowiedzi mieszkańców.

W badaniach przeprowadzonych w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu, badani dorośli mieszkańcy oceniali ważność różnych lokalnie występujących problemów społecznych. W ocenie respondentów najpoważniejszymi problemami występującymi lokalnie jest zanieczyszczenie środowiska, bezrobocie,

alkoholizm oraz zubożenie społeczeństwa, a także problemy mieszkaniowe, natomiast najmniej poważnymi problemami są: bezdomność oraz HIV/AIDS.

Problemy społeczne występują w różnym nasileniu w części Bierunia Starego i Bierunia Nowego, co wskazuje na potrzebę różnicowania działań prowadzonych przez władze lokalne. Badani mieszkańcy części Bierunia Starego jako bardzo poważny lub poważny problem, częściej niż badani mieszkańcy części Bierunia Nowego, oceniali zanieczyszczenie środowiska, bezrobocie, zubożenie społeczne, natomiast badani mieszkańcy części Bierunia Nowego częściej wskazywali na problemy mieszkaniowe, kryzys rodzinny oraz narkomanię.

Wykres 1. Ocena działań władz lokalnych przeciwdziałających problemom społecznym.

Źródło: Studio Diagnozy i Profilaktyki (2013). Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych.

Nieco mniej niż połowa respondentów oceniła działania prowadzone w gminie, których celem jest przeciwdziałanie problemom społecznym jako umiarkowane, zaledwie 4,9% badanych wypowiadało się dobrze o tych działaniach, natomiast 18,9% badanych negatywnie oceniło te działania.

Wykres 2. Ocena działań wpływu mieszkańców na sprawy lokalne i decyzje władz samorządowych.

Źródło: Studio Diagnozy i Profilaktyki (2013). Diagnoza Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu.

Badani mieszkańcy oceniali również wpływ, jaki mają na sprawy lokalne oraz decyzje władz samorządowych. Jedynie 8,2% badanych jest przekonanych, że mieszkańcy mają duży wpływ na sprawy lokalne, ponad jedna piąta badanych ocenia ten wpływ jako umiarkowany, zaś ponad połowa respondentów przyznaje, że mieszkańcy mają znikomy wpływ lub nie mają wpływu w ogóle.

4. Struktura demograficzna i podstawowe dane o mieszkańcach miasta

4.1. Informacje ogólne o mieście

Bieruń jest miastem położonym w południowo-wschodniej części województwa śląskiego, w sąsiedztwie konurbacji katowickiej. Miasto zajmuje powierzchnię 4049 ha, czyli nieco ponad 40 km². Gęstość zaludnienia w mieście wynosiła na koniec 2012 r. 483 osoby na 1 km². Gmina Bieruń położona jest w rozległych dolinach lewobrzeżnych dopływów Wisły i graniczy z gminami: Tychy, Bojszowy, Łędziny i Chełm Śląski, Oświęcim oraz Chełmek. Bieruń, wraz z gminami: Łędziny, Bojszowy, Imielin oraz Chełm Śląski, wchodzi w strukturę powiatu bieruńsko-łędzkiego. W Bieruniu znajduje się siedziba Starostwa Powiatowego. Zlokalizowana tu jest również część agend powiatowych. Miasto w latach 1975-1991 funkcjonowało w granicach administracyjnych Tychów. Współczesny Bieruń składa się z dwóch skupisk miejskich Bierunia Starego i Bierunia Nowego, które oddalone są od siebie o około 7 kilometrów oraz czterech miejscowości wiejskich: Ścierni, Jajost, Bijasowic oraz Czarnuchowic.

Bieruń posiada bogatą ponad 600 letnią historię. Największy rozwój miasta przypadł na połowę lat 70 ubiegłego wieku. Związany był z budową kopalni węgla kamiennego „Piaś”, Spółdzielni Mleczarskiej „Śląsk”, która po przekształceniach obecnie jest własnością firmy „DANONE” S.A. oraz budową częściowo na terenach bieruńskich Fabryki Samochodów Małolitrażowych FSM, obecnie FIAT AUTO POLAND S.A. Względy polityczne zadecydowały, że w 1973 r. wprowadzono korektę granic pomiędzy Bieruniem i Tychami polegającą na włączeniu do Tychów 320 ha gruntów bieruńskich potrzebnych pod budowę fabryki samochodów osobowych, by w 1975 r. pozbawić zupełnie Bierunia podmiotowości prawnej na 16 lat. Budowa dużych zakładów pociągnęła za sobą budowę osiedli mieszkaniowych (w sąsiedztwie kopalni oraz fabryki samochodów małolitrażowych). Bieruniowi została przywrócona podmiotowość prawna w 1991 r. Miasto liczyło wówczas ponad 18.000 mieszkańców. W wyniku

prowadzonego sporu granicznego z Tychami, władze tego miasta wyraziły zgodę na dokonanie niewielkiej korekty granic polegającą na zwróceniu Bieruniowi osiedla mieszkaniowego przy ul. Homera oraz części gruntów zaplecza poinwestycyjnego fabryki FIAT AUTO POLAND S.A. Do Bierunia włączono blisko 10 ha gruntów. Włączenie w granice miasta osiedla spowodowało, że liczba mieszkańców w 2000 r. przekroczyła 20.000 osób. Poczynając od tego momentu rok w rok ulegała i nadal ulega systematycznemu zmniejszeniu.

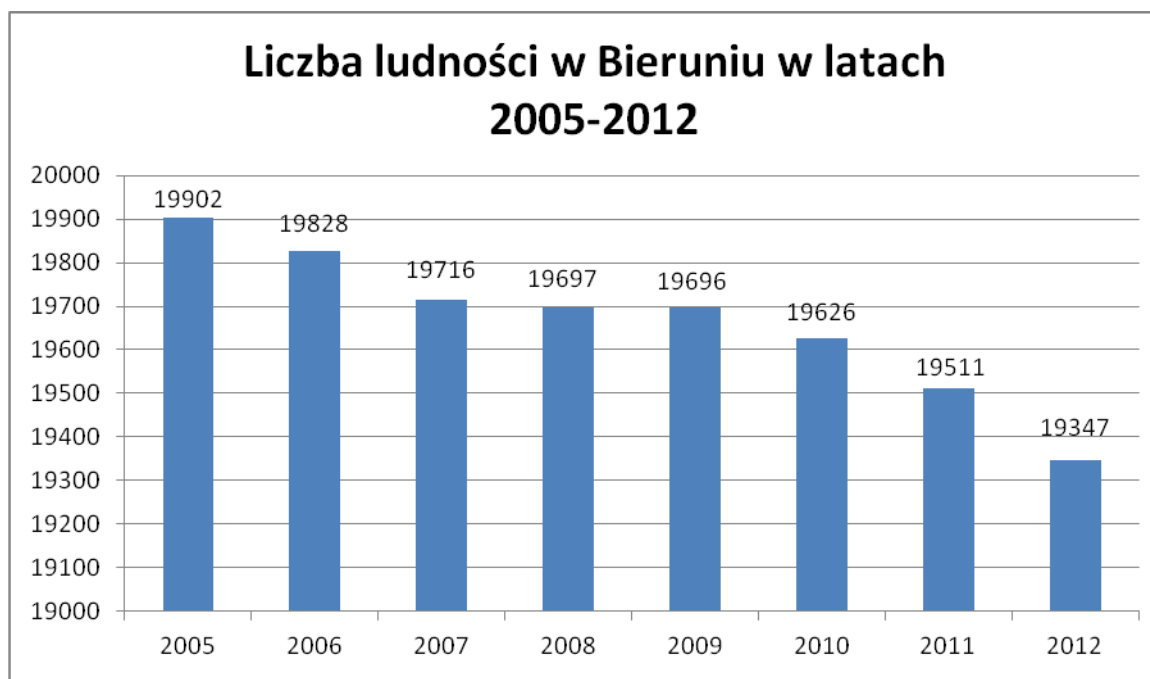
Tak jak stwierdzono wyżej, w Bieruniu występują dwa skupiska miejskie oraz cztery wiejskie. Powoduje to, że obecnie miasto, bo taki status został przyznany Bieruniowi przez Radę Ministrów w momencie przywracania podmiotowości prawnej, ma charakter przemysłowo rolniczy. Rozwój obu części miejskich miał różne uwarunkowania. Bieruń Stary posiada ponad 600-letnią tradycję praw miejskich, rozwoju handlu, rzemiosła, hodowli ryb itd. Osadnictwo w Bieruniu Nowym związane było z budową kolei w 1875 r. oraz przeniesieniem bliżej granicy ówczesnych zaborów punktu celnego. Obszar miasta tworzą obręby geodezyjne. Mimo zróżnicowania obszaru miasta nie utworzono w nim jednostek pomocniczych, czyli sołectw i osiedli.

Miasto posiada dogodne połączenia komunikacyjne z miastami aglomeracji śląskiej. Przez miasto przebiega droga krajowa nr 44 i linia kolejowa Mysłowice - Tychy oraz linia kolejowa (Katowice – Oświęcim). Korzystna lokalizacja (sąsiedztwo Tychów, a zwłaszcza tyskiej specjalnej podstrefy ekonomicznej) oraz rozwinięta sieć połączeń komunikacyjnych, przyczyniają się do rozwoju gminy poprzez dywersyfikację gospodarki. W Bieruniu wyodrębniono 38 ha gruntów na rzecz podstrefy tyskiej Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. W 2013 r. rozpoczęto budowę drogi do tej podstrefy oraz sieci nośników energii. W ślad za tą inwestycją pojawili się pierwsi inwestorzy, co oznacza przyszłe miejsca pracy. Przemysł w Bieruniu reprezentowany jest przez wiele branż: górnictwo, branżę chemiczną, spożywczą, czy też samochodową, co sprawia, że miasto w mniejszym stopniu niż inne miasta na terenie województwa śląskiego, takie jak Łędziny, jest uzależnione od przemysłu wydobywczego.

4.2. Struktura demograficzna mieszkańców

Sytuacja demograficzna jest w Bieruniu korzystna. Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym przeważa liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, dominuje ludność w wieku produkcyjnym. Ludność miasta tylko w niewielkim stopniu starzeje się, zaś sytuacja demograficzna w gminie jest bardziej korzystna od sytuacji w całym powiecie bieruńsko-lędzińskim oraz województwie śląskim.

Wykres 3. Liczba ludności w Bieruniu w latach 2005-2012 według faktycznego miejsca zamieszkania.

Źródło: Opracowanie własne wg danych Wydziału Spraw Obywatelskich.

Bieruń przekroczył liczbę 20.000 mieszkańców w 2000 roku. Było to związane ze zmianami granic administracyjnych pomiędzy Bieruniem i Tychami oraz pomiędzy Bieruniem i Chełmem Śląskim. W pierwszym przypadku po wielu latach starań związanych z przywróceniem Bieruniowi granic historycznych ich pokłosiem było włączenie do miasta osiedla Homera liczącego wówczas ok. 1300 mieszkańców oraz

części terenów poinwestycyjnych FSM (obecnie FIAT AUTO POLAND S.A – Fabryki Samochodów Małolitrażowych) o łącznej powierzchni ok. 10 ha. Decydujący wpływ na wprowadzone zmiany miały konsultacje przeprowadzone wśród mieszkańców osiedla Homera oraz zgoda Rady Miasta Tychy. W konsultacjach za zmianą granic opowiedziało się wówczas ponad 70 % dorosłych mieszkańców osiedla.

Zmiana granic pomiędzy Bieruniem i Chełmem Śląskim dotyczyła niewielkiego obszaru ok. 2 ha i ok. 30 mieszkańców. W wyniku dokonania tej zmiany mającej charakter porządkujący w/w osoby ponownie znalazły się w granicach Bierunia po krótkiej przerwie. Zmiana granic oraz włączenie w/w osób do Bierunia również zostało dokonane po przeprowadzeniu konsultacji. W wyniku ich przeprowadzenia zainteresowani mieszkańcy w 100 % opowiedzieli się za powrotem do Bierunia. Poczynając od 2000 roku, kiedy pierwszy raz w historii Bierunia liczba mieszkańców przekroczyła 20.000 osób, w kolejnych latach systematycznie powoli spadała. Taka sytuacja charakterystyczna jest dla całego kraju, w tym również województwa. Tylko w pojedynczych przypadkach w województwie śląskim odnotowywany jest wzrost liczby mieszkańców.

Tab.1. Liczba ludności faktycznie zamieszkałej w Bieruniu w latach 2005-2012 według kategorii wieku.

Liczba ludności wiek:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Przedprodukcyjny 0-17 lat	4645	4484	3960	4198	3848	4047	3937	3834
	23,33%	22,61%	20,09%	21,31%	19,54%	20,62%	20,18%	19,82%
Produkcyjny 18-59/64 lat	13232	13311	13523	13365	13643	13330	13247	13163
	66,49%	67,13%	68,58%	67,85%	69,27%	67,92%	67,90%	68,04%
Poprodukcyjny 60/65 lat i więcej	2027	2033	2233	2134	2205	2249	2327	2350
	10,18%	10,25%	11,33%	10,83%	11,20%	11,46%	11,93%	12,15%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Bieruniu.

Z perspektywy ostatnich kilku lat wynika, że z punktu widzenia społecznego i ekonomicznego dane zawarte w powyższym zestawieniu są korzystne dla Bierunia. Dominuje w mieście grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym. Na drugim miejscu

plasują się mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym. W trzeciej grupie znaleźli się mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym. W tej grupie zauważalny jest nieznaczny wzrost. Zauważalny jest również spadek mieszkańców w grupie przedprodukcyjnej.

4.4. Migracje ludności

Analiza danych dotyczących migracji wewnętrznych i zagranicznych wskazuje, że od lat następuje odpływ ludności z Bierunia do innych miejsc w kraju, a także za granicę. Saldo migracji jest wyższe w przypadku migracji wewnętrznych. Młode osoby charakteryzują się większą mobilnością, i to one najczęściej decydują się na zmianę miejsca zamieszkania. Odpływ ludności, pomimo istniejących korzystnych tendencji w przyroście naturalnym, przyczynia się do stopniowego zmniejszania się liczby mieszkańców. Mieszkańcy decydują się na opuszczenie Bierunia, pomimo większego zróżnicowania rynku pracy, co wskazuje, że powodami niekorzystnego trendu migracji, poza brakiem pracy, mogą być również inne czynniki, jak brak rozwoju budownictwa mieszkaniowego, czy też zanieczyszczenie środowiska.

Migracje ludności to przemieszczenia związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) i przekroczenie granicy administracyjnej jednostki terytorialnej. W ramach migracji wewnętrznych wyróżnia się migracje:

- międzywojewódzkie (przemieszczenia ludności z jednego województwa do innego),
- wewnątrzwojewódzkie (zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tego samego województwa),
- międzypowiatowe (przemieszczenia ludności z jednego powiatu do innego),
- wewnątrzpowiatowe (zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tego samego powiatu).

Migracje zagraniczne to wyjazdy za granicę i przyjazdy do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe) lub na pobyt czasowy.

Tab. 2. Wybrane statystyki demograficzne w mieście.

Stan na 31 grudnia	2006 r.	2007 r.	2008 r.	2009 r.	2010 r.	2011 r.	2012 r.
Pobyt stały liczba ludności	19.828	19.716	19.697	19.696	19.626	19.511	19.347
Zameldowania na pobyt stały	280	284	285	257	227	250	209
Urodzenia	203	181	243	249	219	240	209
Wymeldowania z pobytu stałego	332	370	343	309	326	415	329
Wymeldowania z pobytu stałego za granicę	95	70	54	32	26	51	60

Zgony	153	144	141	146	157	141	188
Śluby	213	204	294	321	307	255	280

Źródło: Wydział Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Bieruniu.

Z danych statystycznych zawartych w tabeli wynika, że w Bieruniu ubywa co roku mieszkańców. Spadek jest nieznaczny, lecz stały. Sięgając po dane statystyczne opublikowane w gazecie lokalnej „Rodnia”, w numerach styczniowych, dotyczące zmian demograficznych za lata 2000 – 2004 można stwierdzić, że spadek liczby mieszkańców występował również w tych latach. Bieruń pod tym względem nie różni się od innych gmin. Zauważalny jest również spadek liczby osób meldujących się na pobyt stały, jako korzystny można uznać wzrost liczby urodzeń w odniesieniu do liczby zgonów. Przez wszystkie lata ujęte w tabeli w mieście występował dodatni przyrost naturalny. Do korzystnych można zaliczyć również poziom liczby ślubów. Co roku odnotowywano większą liczbę wymeldowania z pobytu stałego w porównaniu do zameldowania. Przyczyn takiej sytuacji może być kilka. Bez wątplenia jest nią emigracja zarobkowa i brak mieszkań dla mieszkańców kończących szkoły i wchodzących w wiek produkcyjny. Znacznie bardziej jest ona odczuwalna na osiedlach, gdzie pojawia się wielopokoleniowość w mieszkaniach. Bez wątplenia potrzebne jest zatrzymanie w mieście wykształconych mieszkańców. Możliwe to będzie, gdy dostępne będą dla nich mieszkania i miejsca pracy.

Badanie z 2010 roku „Wspieranie aktywności zawodowej poprzez zarządzanie zjawiskiem migracji – analiza w województwie śląskim” przedstawia kilka cech charakterystycznych dla migracji w tym województwie.² Według tego badania, migracje zachodzą najczęściej w ramach samego województwa, jednakże w przypadku migracji typowo zarobkowych dwukrotnie więcej osób wyjeżdża za granicę niż przemieszcza się w obrębie województwa. Migracja za pracę najczęściej dotyczy mężczyzn oraz osób młodych. Wśród przyczyn opuszczania województwa dominuje praca (szczególnie przy wyjazdach zagranicznych), edukacja oraz powody rodzinne. Zastanawiające jest to, że

² Bator K. (2010). Wspieranie aktywności zawodowej poprzez zarządzanie zjawiskiem migracji – analiza w województwie śląskim. Skala migracji na Śląsku – Badanie mieszkańców województwa śląskiego w wieku produkcyjnym. Katowice. Otawa Group sp.j i MillwardBrown SMG/KRC.

więcej młodych ludzi wyjeżdża niż przyjeżdża na Śląsk na studia i do pracy, pomimo bezrobocia utrzymującego się na niskim poziomie oraz szerokiej oferty edukacyjnej.

5. Diagnoza warunków życia mieszkańców oraz istniejących problemów społecznych w gminie Bieruń

5.1. Kapitał intelektualny mieszkańców

Istotnym problemem występującym w gminie jest niewykorzystany potencjał tkwiący w organizacjach pozarządowych oraz niewykorzystany kapitał społeczny mieszkańców. Z pewnością te kwestie wymagają uwagi ze strony władz lokalnych. Uczestnicy konsultacji społecznych wskazywali na potrzebę zwiększenia liczby inicjatyw społecznych.

Rozwój współczesnej gospodarki w coraz większym stopniu opiera się na wiedzy. Raport diagnozujący Kapitał Intelektualny Polski przedstawia definicję kapitału intelektualnego dla całego kraju oraz wyróżnia cztery istotne jego komponenty.³

Kapitał Intelektualny definiowany w tym raporcie, to: *„ogół niematerialnych aktywów ludzi, przedsiębiorstw, społeczności, regionów i instytucji, które odpowiednio wykorzystane mogą być źródłem obecnego i przyszłego dobrostanu kraju”* i składa się z czterech komponentów: kapitału ludzkiego, kapitału strukturalnego kapitału społecznego oraz kapitału relacyjnego.⁴ Kapitał intelektualny Polski nadal dzieli istotny dystans w stosunku do najbardziej rozwiniętych państw w Europie. Poniżej przedstawiona została diagnoza kapitału intelektualnego dla gminy Bieruń, uwzględniające wyróżnione cztery komponenty.

Kapitał ludzki to potencjał zgromadzony we wszystkich mieszkańcach, ich wykształceniu, doświadczeniach życiowych, umiejętnościach i postawach, który odpowiednio wykorzystany, może służyć poprawie społecznego dobrobytu mieszkańców.⁵

³ Raport o Kapitale Intelektualnym Polski (2008). Przygotowany przez Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów pod kierownictwem Pawła Bochniarza).

⁴ Ibidem., s. 6.

⁵ Ibidem., s. 6.

Wykształcenie mieszkańców gminy Bieruń w 2002 roku było zbliżone do wykształcenia wszystkich Polaków. Problemem natomiast staje się emigracja młodych osób z wyższym wykształceniem. Pozytywnym aspektem jest korzystna struktura demograficzna w mieście z przewagą osób w wieku produkcyjnym oraz stosunkowo niewielkim udziałem osób starszych w całej populacji mieszkańców. Korzystną informacją jest również to, że niektóre placówki oświatowe dostosowują swoją ofertę edukacyjną do zapotrzebowania rynku pracy.

Dane dotyczące wykształcenia mieszkańców gminy Bieruń pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego, który przeprowadzony został w 2002 roku. Od tego czasu wzrosła dostępność szkolnictwa oraz liczba osób, które decydują się zdobywać coraz wyższe wykształcenie, dlatego też można przypuszczać, że w chwili obecnej wykształcenie mieszkańców będzie bardziej korzystne od wskaźników prezentowanych na poniższym wykresie.

Wykres 4. Wykształcenie mieszkańców w Bieruniu w 2002 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku. Bank Danych Lokalnych.

Wykształcenie mieszkańców w 2002 roku można uznać, jako umiarkowanie dobre – 6% mieszkańców posiadało wykształcenie wyższe, zaś zaledwie 1,9% mieszkańców posiadało wykształcenie podstawowe nieukończone, brak wykształcenia szkolnego lub nie ustalono ich wykształcenia. Wśród mieszkańców dominowało wykształcenie zasadnicze zawodowe (34%), podstawowe ukończone (27%) oraz średnie zawodowe (21,5%). Wystąpiły pewne różnice analizując wykształcenie mieszkańców gminy Bieruń w 2002 roku w porównaniu do wykształcenia wszystkich Polaków, pewne różnice pojawiły się w przypadku odsetka osób z wykształceniem wyższym, zasadniczym zawodowym oraz osób bez żadnego wykształcenia. W 2011 roku przeprowadzono kolejny Narodowy Spis Powszechny. Porównując wynik tego spisu do badań w 2002 roku, zaobserwować można pozytywny trend poprawy wykształcenia Polaków. Poniższa tabela przedstawia wyniki obu Spisów Powszechnych dotyczące wykształcenia Polaków.

Tab.4 Ludność faktycznie zamieszkała w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia na podstawie wyników spisów w latach 2002 i 2011.

Poziom wykształcenia	2002 % ludności	2011 % ludności
Wyższe	9,9	16,8
Średnie i policealne	31,5	31,4
Zasadnicze zawodowe	23,2	21,5
Podstawowe ukończone i gimnazjalne**	29,8	23,8
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	3,6	1,4

** w 2002 roku wykształcenie wyłącznie podstawowe

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (2012). Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. Podstawowe informacje o sytuacji demograficzno-społecznej ludności Polski oraz zasobach mieszkaniowych.

Kapitał strukturalny przejawia się w elementach infrastruktury systemu edukacji i innowacji, w liczbie i ofercie edukacyjnej placówek oświatowych, naukowych, badawczych, infrastrukturze teleinformatycznej oraz własności intelektualnej.⁶

⁶ Ibidem, s. 6.

5.2. Oświata i wychowanie

W Bieruniu funkcjonują placówki oświatowe, które na wszystkich szczeblach poczynając od przedszkoli poprzez szkoły podstawowe i gimnazja, a kończąc na szkołach ponadpodstawowych zapewniają kształcenie i wychowanie na dobrym poziomie. Ocena taka wynika zarówno z analizy wyników egzaminów, jak i bazy oraz konsultacji społecznych.

Na terenie Bierunia funkcjonują dwa przedszkola publiczne oraz jedno niepubliczne. Liczebność klas oraz strukturę przedstawiają poniższe tabele:

Tab. 5. Liczba oddziałów oraz wychowanków przedszkoli publicznych w Bieruniu.

	<i>Ilość oddziałów</i>	<i>Ilość wychowanków</i>	<i>W tym z wyżywieniem</i>
Przedszkole Nr 1			
Budynek: Krakowska 3	2	50	59
Krakowska 28	5	125	75
Kamienna 17	3	73	73
Chemików 39	3	63	63
RAZEM:	13	311	261
Przedszkole Nr 2			
Budynek: Warszawska 230	6	145	145
Warszawska 292	3	75	75
Węglowa 11	2	49	35
Bijasowicka 58	2	50	50
RAZEM:	13	319	305
OGÓŁEM:	26	630	566

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

W roku szkolnym 2012/2013 w związku z remontem budynku Przedszkola Nr 1 przy ulicy Chemików 33 – 2 grupy z tego przedszkola uczęszczały na zajęcia do budynku przy ul. Krakowskiej 2. Pomieszczenia powyższe udostępniła Parafia św. Bartłomieja. Po południu funkcjonował tam także oddział dzieci w ramach projektu: „Wszystkiego co najlepsze nauczyłem się w przedszkolu – bieruńskie przedszkola przyjazne dzieciom i ich rodzicom”, drugi oddział popołudniowy uruchomiony był w Przedszkolu Nr 2. W zajęciach uczestniczyło 42 dzieci. Do niepublicznego przedszkola

„Karolek” uczęszczało 45 dzieci, a dotacja na 1 wychowanka w tym przedszkolu w 2013 r. wynosiła 460,42 zł.

Tab. 6. Liczba dzieci w przedszkolach w roku szkolnym 2010/2011 oraz 2011/2012.

	Rok szkolny 2010/2011			Rok szkolny 2011/2012		
	Ilość dzieci	Ilość dzieci w oddziałach „O”	Razem	Ilość dzieci	Ilość dzieci w oddziałach „O”	Razem
Przedszkola						
w tym: - P1	226	76	302	246	87	333
- P2	204	96	300	232	76	308
OGÓŁEM:	430	172	602	478	163	641

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

Na terenie Bierunia funkcjonują dwie szkoły podstawowe. Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców można stwierdzić, że pod tym względem miasto różni się od innych gmin województwa śląskiego o podobnej liczbie mieszkańców co do liczby placówek szkolnych. Obiekty szkół podstawowych zostały zlokalizowane w obu skupiskach miejskich. Przez wiele lat model ten uzupełniały filie. Poza nauczaniem spełniały one i nadal spełniają inne funkcje dla środowisk lokalnych.

Tab. 7. Liczba uczniów w szkołach podstawowych w Bieruniu w roku szkolnym 2010/2011 oraz 2011/2012.

	Rok szkolny 2010/2011		Rok szkolny 2011/2012	
	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Ilość uczniów	Ilość oddziałów
Szkoły podstawowe				
w tym: - SP1	563	24	563	25
- SP3	524	25	540	26
OGÓŁEM:	1.087	49	1.103	51

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

Tab. 8. Liczba uczniów w szkołach podstawowych.

<i>Szkoły podstawowe w tym:</i>	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Średnia na oddział
Szkoła Podstawowa Nr 1			
Szkoła Podstawowa Nr 3	557	25	22
Filia Czarnuchowice	523	25	21
	12	1	12
OGÓŁEM:	1092	51	21

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

Z danych zawartych w tabelach wynika, że w szkołach podstawowych liczba uczniów zmniejszyła się nieznacznie, bo tylko o 11 uczniów.

W Bieruniu działają dwa Gimnazja Nr 1 i Nr 2. Bardzo ważnym elementem edukacji i wychowania jest poziom wykształcenia oraz liczebność kadry pedagogicznej. Dane te przedstawia tabela.

Tab. 9. Liczba uczniów szkół gimnazjalnych w roku szkolnym 2010/2011 i 2011/2012.

	Rok szkolny 2010/2011		Rok szkolny 2011/2012	
	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Ilość uczniów	Ilość oddziałów
Gimnazja				
w tym:				
- G1	283	12	242	11
- G2	348	14	322	14
OGÓŁEM:	631	26	564	25

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

Tab. 10. Liczba uczniów szkół gimnazjalnych.

	Ilość uczniów	Ilość oddziałów	Średnia na oddział
Gimnazja w tym:			
Gimnazjum Nr 1	226	10	23
Gimnazjum Nr 2	304	13	23
OGÓŁEM:	530	23	23

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

W gimnazjach odczuwalny jest niż demograficzny. W roku szkolnym 2012/2013 do gimnazjów uczęszczało o 34 uczniów mniej niż w roku 2011/2012.

Pokłósiem priorytetowego traktowania edukacji w mieście są wyniki sprawdzianów w szkołach. Prezentują je tabele.

Tab. 11. Wyniki sprawdzianów w szkołach podstawowych.

Rok	2010	2011	2012	2013
Średnia ogólnopolska	24,50	25,20	22,75	24,03
Średnia wojewódzka	24,30	24,90	22,56	23,55
Szkoła Podstawowa Nr 1	22,79	24,90	21,23	23,12
Szkoła Podstawowa Nr 3	23,40	22,70	21,70	23,38

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

Tab. 12. Wyniki egzaminów w gimnazjach w 2013 r. w %.

	Część humanistyczna		Część matematyczna		Język angielski	
	Język polski	Historia i wiedza o społeczeństwie	Matematyka	Przedmioty przyrodnicze	Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony
Średnia ogólnopolska	62	58	48	59	63	45
Średnia wojewódzka	62	58	47	59	64	45
Gimnazjum Nr 1	62	56	48	59	58	34
Gimnazjum Nr 2	64	61	52	63	66	44

Źródło: Ośrodek Edukacji w Bieruniu.

Na proces wychowania oraz poziom edukacji ma wpływ wiele czynników. Należy do nich zaliczyć w szczególności: bazę, czyli obiekty przedszkoli, szkół i gimnazjów, ich stan techniczny, wyposażenie, poziom i liczebność kadry pedagogicznej jej wykształcenie, a także liczebność oddziałów.

Niezależnie od środków, o których mowa wyżej w roku szkolnym 2012/2013 realizowane były cztery programy finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego:

1. Wszystkiego co najlepsze nauczyłem się w przedszkolu – bieruńskie przedszkola przyjazne dzieciom i ich rodzicom.
2. Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I – III Szkół Podstawowych gminy Bieruń.
3. Wielostronne Partnerskie Projekty Szkół Comenius.

Celem akcji Comenius Partnerskie Projekty Szkół jest wzmacnianie europejskiego wymiaru edukacji poprzez promowanie współpracy międzynarodowej, a także poprawa pod względem jakościowym i ilościowym partnerstwa między szkołami oraz mobilności, w której uczestniczą uczniowie i kadra nauczycielska z różnych państw członkowskich. Partnerstwa w ramach akcji Partnerskie Projekty Szkół dają możliwość wzajemnego uczenia się, wymiany najlepszych praktyk oraz

rozwijania struktur współpracy międzynarodowej. Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2012 – 2014.

W projekcie uczestniczy:

- a) Szkoła Podstawowa Nr1 – partnerstwo ze szkołami w następujących państwach: Portugalia, Polska, Litwa, Węgry i Estonia,
- b) Gimnazjum Nr 2 – partnerstwo ze szkołą w Turcji.

4. Projekt „Rządowy Program – Cyfra Szkoła”

Celem programu jest rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych. W ramach tego programu Szkoła Podstawowa Nr 1 otrzymała sprzęt komputerowy i elektroniczny.

Niezależnie od programów realizowanych w szkołach finansowano ze środków unijnych również programy w przedszkolach, m. in.:

- „Wszystkiego co najlepsze nauczyłem się w przedszkolu – bieruńskie przedszkola przyjazne dzieciom i ich rodzicom”. Beneficjentami projektu było 635 przedszkolaków i 561 rodziców,
- „Dla każdego coś dobrego – indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I – III Szkół Podstawowych gminy Bieruń”.

Prowadzono zajęcia pozalekcyjne, dzięki którym uczniowie mogli rozwijać swoje zainteresowania i osiągać znaczące sukcesy w różnego rodzaju konkursach i zawodach sportowych.

W Bieruniu funkcjonują dwie szkoły ponadgimnazjalne:

- 1) **Liceum Ogólnokształcące**, do którego uczęszcza średnio co roku ok. 400 uczniów. Szkołę tę kończy co roku od 150 do 170 absolwentów. Naukę na wyższych studiach podejmuje średnio od 82 do 98 % uczniów. Pozostali kontynuują naukę w szkołach policealnych. Z danych udostępnionych przez szkołę wynika, że w latach 2009 – 2013 absolwenci liceum wybrali dalszą naukę w ponad 30 wyższych uczelniach w całym kraju.

Zdecydowanie dominowały Politechnika Śląska w Gliwicach, Uniwersytet Śląski w Katowicach oraz Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.

2) Powiatowy Zespół Szkół

Jest to największa szkoła ponadgimnazjalna w powiecie. Kształci się w niej prawie 1100 uczniów i słuchaczy. Prowadzi ona następujące kierunki nauczania: technik informatyk, technik ekonomista, technik handlowiec. Zapewnia naukę w zawodach z gwarancją pracy dla techników górnictwa podziemnego, technika elektryka i technika mechanika. W szkole tej kształci się uczniów w wielu zawodach rzemieślniczych. Powiatowy Zespół Szkół był jedną z czterech szkół na Śląsku, w których reaktywowano kształcenie górnictwa. W szkole gwarancję pracy mają uczniowie 20 klas, czyli 586 osób. Powiatowy Zespół Szkół jest największą publiczną szkołą górniczą w Polsce. Decyzją Ministra Edukacji Narodowej od 2010 r. szkoła posiada status organizatora Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy Górniczej, której finaliści i laureaci zwolnieni są z egzaminu zawodowego oraz otrzymują indeks na Wydział Górnictwa i Geologii Politechniki Śląskiej.

Na terenie gminy działa od 2010 r. Uniwersytet Trzeciego Wieku. Co roku w zajęciach Uniwersytetu uczestniczy średnio 100 osób. Prowadzą je pracownicy naukowcy Wyższej Szkoły Pedagogicznej z Mysłowic. Program zajęć obejmuje m.in. takie przedmioty jak: informatykę, naukę języków niemieckiego i angielskiego, jogę, psychologię.

Nowoczesna gospodarka o dużym potencjale innowacyjności wymaga rozwijania umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii komunikacyjnych. Miejscem wyrównywania szans dzieci w tym zakresie, już na wczesnych etapach edukacji, może być szkoła. Istotnymi informacjami, dającymi obraz na temat rozwoju społeczeństwa

informacyjnego w gminie, są statystyki dotyczące dostępu uczniów do komputerów w szkole, w tym również dostępu do komputerów z dostępem do internetu. Poniższa tabela przedstawia informacje na ten temat.

Tab.13. Dostęp uczniów w Bieruniu do komputerów z dostępem do internetu w szkołach.

		2009/10	2010/11	2011/12
Komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w szkołach	Szkoły podstawowe	53	55	58
	Szkoły gimnazjalne	88	89	82
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach	Szkoły podstawowe	20	20	19
	Szkoły gimnazjalne	8	7	7
	Szkoły ponadgimnazjalne	9	9	-

Źródło: Vademecum Statystyczne Samorządowca 2012.

W badaniu w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu w 2013 roku, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych pytani byli o swoje doświadczenia związane z używaniem komputera. Niewielki odsetek uczniów nie posiadał dostępu do komputera w domu (3,3% gimnazjalistów oraz 2,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Uczniowie, którzy mieli w domu dostęp do komputera, spędzali przed nim najczęściej od 1 do 3 godzin dziennie. Około 5% uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych przyznawało, że poświęca tej czynności ponad 5 godzin dziennie. Należy podkreślić, że korzystanie z komputera było ulubioną formą spędzania wolnego czasu dla większości badanych uczniów szkół podstawowych, prawie połowy badanych gimnazjalistów oraz ponad jednej trzeciej badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Badani uczniowie najczęściej korzystali z internetu (38,1% uczniów szkoły podstawowej, 33% gimnazjalistów oraz 38,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych). Wraz z wiekiem uczniowie częściej wykorzystywali komputer do korzystania z Internetu oraz słuchania muzyki i oglądania filmów, natomiast malał odsetek uczniów grających w gry komputerowe. Młodzi mieszkańcy gminy często korzystają z nowoczesnych technologii komunikacyjnych. Dostępność oraz kompetencje związane z technologiami

komunikacyjnymi mniejsze są wśród starszych mieszkańców, a także osób gorzej wykształconych.

Kapitał społeczny to potencjał zgromadzony we wszystkich mieszkańcach, wyrażający się w postaci obowiązujących norm postępowania, zaufania, zaangażowania. Współpraca oraz wymiana wiedzy przyczyniają się do wzrostu dobrostanu mieszkańców.⁷

W Bieruniu funkcjonuje ponad 30 organizacji pozarządowych działających w różnych sferach życia publicznego.

Niewykorzystany potencjał kapitału społecznego mieszkańców jest jednym z głównych problemów występujących w gminie. Działania lokalnych władz i instytucji powinny skierować się na rozwój kapitału społecznego, poprzez nawiązywanie dialogu z mieszkańcami oraz wzmocnienie znaczenia organizacji pozarządowych w prowadzonej polityce społecznej. Konieczne jest usprawnienie procesu komunikowania się wszystkich partnerów lokalnych oraz wypracowanie skutecznych metod współpracy.

Stosunkowo niewielka aktywność mieszkańców stanowi jeden z głównych problemów występujących w gminie. W Bieruniu działają organizacje pozarządowe, ale zaledwie kilka z nich ściśle współpracuje z instytucjami oraz lokalnymi władzami. Aktywność obywatelską mieszkańców Bierunia można analizować na podstawie kilku czynników: uczestnictwa mieszkańców w wyborach, członkostwa w lokalnych organizacjach społecznych, dobroczynności publicznej, stanie trzeciego sektora oraz jego zaangażowania w lokalną politykę. Uczestnictwo mieszkańców w powszechnych głosowaniach w tym czasie kształtowało się na średnim poziomie i charakteryzowało się zróżnicowaniem frekwencji w poszczególnych dzielnicach miasta. Najwyższą frekwencję odnotowano w Bieruniu Starym oraz starej części Bierunia Nowego. Relatywnie najniższą frekwencję odnotowano na osiedlach w Bieruniu Nowym. Na osiedlu Homera frekwencja była tak niska, że nie miała odpowiednika w skali województwa.

⁷ Ibidem., s. 6.

W Bieruniu działają różnorodne organizacje społeczne, najczęściej ich działalność dotyczy sportu, rekreacji, turystyki i wypoczynku oraz pomocy społecznej, samopomocy i działalności charytatywnej. W 2003 roku w zbadanych kilkunastu stowarzyszeniach, organizacjach i inicjatywach parafialnych oraz innych inicjatywach uczestniczyło ponad 5200 osób, z czego duża część dotyczyła członkostwa deklarowanego, a nie aktywnego angażowania się w prace tych inicjatyw. Jedną z form aktywności obywatelskiej stanowi wolontariat, który w Bieruniu najliczniej objawiał się przy okazji dorocznych finałów Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Wiodącą rolę w organizowaniu na terenie Bierunia zbiórek odgrywało i nadal odgrywa Stowarzyszenie Społeczno-Ekologiczne „Nasz Region”. W gminie organizowane są ponadto przedsięwzięcia charytatywne oraz różne inicjatywy, między innymi w postaci festynów. Badanie aktywności obywatelskiej w Bieruniu przeprowadzone w 2003 roku pokazało, że bieruńskie stowarzyszenia mocno angażowały się w lokalną politykę, zaś ich członkowie bezpośrednio sprawowali władzę, zasiadając w Radzie Miejskiej.⁸

W ostatnich czterech latach zauważalny jest wzrost liczby organizacji pozarządowych. Przyjmują one do realizacji coraz więcej zadań sfery publicznej.

Tab. 14. Liczba organizacji realizujących zadania sfery publicznej.

Rok	Liczba organizacji realizujących zadania sfery publicznej
2009	7
2010	7
2011	12
2012	12
2013	14

Źródło: Urząd Miejski w Bieruniu.

W ślad za większą liczbą realizowanych zadań wzrosła o ponad 80% wielkość środków finansowych przeznaczonych na ten cel.

Badanie prowadzone w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu w 2013 roku dostarcza kolejnych danych, wskazujących na niewielką aktywność mieszkańców. Zaledwie 13,5% badanych uczniów szkół podstawowych,

⁸ Ibidem.

8,9% badanych gimnazjalistów oraz 8,7% badanych uczniów szkół ponadgimnazjalnych przyznało, że ich ulubioną formą spędzania wolnego czasu jest udział w pracach różnych organizacji. Badani dorośli mieszkańcy zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie, do kogo mogą się zwrócić osoby w trudnej sytuacji życiowej. Większość badanych (66,4%) wskazała na Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, 39,3% badanych wskazało na osoby krewne, zaś 30,3% badanych wskazało organizacje pozarządowe. Aktywność obywatelska oraz umiejętność współpracy i wymiany wiedzy stają się kluczowe w obliczu wyzwań współczesnej gospodarki oraz przyczyniają się do powiększania dobrobytu społecznego. Pobudzanie aktywności mieszkańców, ich zaangażowania w sprawy lokalne oraz kształtowanie odpowiedzialności za rozwiązywanie problemów społecznych stają się największym wyzwaniem stojącym przed lokalnymi władzami oraz instytucjami działającymi na terenie gminy.

Kapitał relacyjny to potencjał związany z wizerunkiem gminy na zewnątrz, poziomem integracji z globalną gospodarką, atrakcyjnością gminy dla inwestorów, partnerów handlowych, turystów.⁹

Gmina Bieruń dzięki polityce władz otwartej na przeznaczenie gruntów w planach miejscowych na cele działalności gospodarczej wzmacnia swój wizerunek miasta przyjaznego przedsiębiorcom. Świadczy o tym zainteresowanie podmiotów gospodarczych w lokowaniu działalności na terenie Bierunia.

Na atrakcyjność Bierunia jako miejsca do podejmowania działalności i inwestowania składa się wiele elementów. Bez wątpienia jednym z najważniejszych jest dogodne położenie. W istniejących już branżach: samochodowej, chemicznej, czy górnictwie nastąpił dalszy rozwój i pojawianie się kolejnych zakładów tych branż.

Na terenie gminy Bieruń w ostatnim czasie podjęły działalność duże firmy, do których można zaliczyć m.in. Control Johnson, Promont, Sistema Poland.

⁹ Raport o Kapitale Intelktualnym Polski (2008). Przygotowany przez Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów pod kierownictwem Pawła Bochniarza).

5.3. *Ochrona zdrowia*

W Bieruniu działają placówki medyczne, oferujące zróżnicowaną ofertę świadczeń. Dostęp do podstawowych usług medycznych oraz specjalistycznych kształtuje się na dobrym poziomie.

Obecny kształt organizacyjno-prawny podmiotów świadczących usługi medyczne w Bieruniu związany jest z restrukturyzacją jaka miała miejsce pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. W wyniku przekształcenia jednego wówczas działającego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w 4 Niepubliczne ZOZ-y powstał model, który funkcjonuje w sposób zapewniający mieszkańcom opiekę medyczną na dobrym poziomie. Dotyczy to zarówno podstawowej opieki zdrowotnej jak i specjalistycznej. Było to możliwe dzięki konsekwentnym działaniom władz gminy. Gmina przejęła przychodnię zakładową ówczesnych Zakładów ZTS-ERG, którą zmodernizowała i rozbudowała. Podobne działania podjęła w odniesieniu do Górniczego Zakładu Opieki Zdrowotnej, od którego przejęła przychodnię przy KWK „Piaś”, również ją remontując i modernizując. Powstałe w mieście niepubliczne podmioty świadczące usługi medyczne otrzymały obiekty dobrze wyposażone, w bardzo dobrym stanie technicznym i na preferencyjnych czynszach. Przekształcenia ówczesnego publicznego podmiotu spowodowały wyłonienie następujących niepublicznych ZOZ-ów: FAMILIA-MED. Sp. z o.o., Medicor S.C., Medyk S.C., Multimed Sp. z o.o. Świadczą one usługi zarówno z zakresu podstawowej opieki jak i specjalistycznej. W Mieście funkcjonują dwa NZOZ-y pracujące na majątku własnym lub dzierżawionym. Są to GALEN-ORTOPEDIA Sp. z o.o. oraz ESCULAP. Podmioty medyczne funkcjonujące w mieście mają zawarte kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia. Mieszkańcom świadczone są m.in. usługi specjalistyczne poradni diabetologicznej, endokrynologicznej, dermatologicznej, neurologicznej, reumatologicznej, ginekologicznej, urazowo-ortopedycznej, otolaryngologicznej, okulistycznej, medycyny pracy, urologii, medycyny sportowej.

Podmioty medyczne mające siedziby w Bieruniu świadczą usługi medyczne nie tylko mieszkańcom, lecz również osobom z sąsiednich gmin lub wręcz kraju. Te ostatnie

dotyczą m.in. usług medycyny pracy, medycyny sportowej, ortopedii, urologii, czy kardiologii.

Poza usługami medycznymi świadczonymi przez podmioty wymienione wyżej dla mieszkańców Bierunia realizowane były liczne programy zdrowotne:

- Rehabilitacja Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych w warunkach domowych, organizowany przez władze Bierunia, z którego od kilku lat korzysta średnio od 40 do 60 dzieci – mieszkańców Bierunia,
- „Trzymaj Formę”, adresowany do mieszkańców powiatu bieruńsko-lędzińskiego,
- „Czyste powietrze wokół nas”, program Edukacji Antytytoniowej adresowany do dzieci,
- „Nie pal przy mnie proszę” i „Znajdź właściwe rozwiązanie”, adresowane do młodzieży i dorosłych,
- „Żywienie na wagę zdrowia”, kierowany do młodzieży,
- „Wakacje bezpiecznie i zdrowo” – profilaktyka HIV/AIDS, adresowany do młodzieży,
- „Stop dopalaczom”, adresowany do młodzieży.

Starostwo Powiatowe organizowało w latach 2010 – 2013 dla powiatu, w tym dla mieszkańców Bierunia, następujące programy profilaktyczne:

- 1) Program Badania Przesiewowego Profilaktyki Schorzeń Prostaty,
- 2) „Dziękuję nie słodzę” – dotyczy zapobiegania cukrzycy typu 2,
- 3) Radiologii w kierunku wczesnego wykrywania schorzeń płuc.

5.4. Kultura

Mieszkańcy Bierunia mogą korzystać z szerokiej oferty adresowanej do różnych grup wiekowych w odniesieniu do kultury.

Bieruń posiadał niewielką bazę do prowadzenia działalności kulturalnej. W czasie największego rozwoju gospodarczego związanego z budową takich zakładów pracy jak KWK „PIAST”, FSM czy Spółdzielnia Mleczarska „Śląsk” obecnie DANONE miasto nie posiadało osobowości prawnej. Było peryferyjną miejscowością Tychów. Środki na działalność kulturalną były lokowane w tyskie obiekty. Po odzyskaniu podmiotowości

prawnej przez Bieruń w 1991 r. kulturę zaczęto traktować jako jeden z priorytetów. Pierwszą inwestycją oddaną w mieście była świetlica środowiskowa w Bieruniu Nowym. Gmina dokończyła budowę, którą rozpoczęli społecznie druhowie OSP tej miejscowości. Kolejnym obiektem kulturalnym, który oddano społeczności lokalnej był Kinoteatr „Jutrzenka”. Obiekt ten przeszedł gruntowny remont i modernizację. Obecnie na cele działalności gospodarczej przeznaczone są jeszcze Dom Kultury Gama oraz część obiektu wielofunkcyjnego nazywanego w mieście „Triada”. Obiekty te znajdują się w dyspozycji instytucji kultury – podmiotu prawnego powołanego przez władze miasta noszącego nazwę Bieruński Ośrodek Kultury. W strukturze tego podmiotu znajdują się dwie biblioteki publiczne. Dom Kultury „GAMA” został przejęty od Zakładów Chemicznych ZTS ERG-Bieruń, obecnie Nitro Erg wraz z zasobem bibliotecznym. Dzięki wielokierunkowej działalności Bieruńskiego Ośrodka Kultury szeroka oferta udziału w życiu kulturalnym adresowana jest do wszystkich grup społecznych od dzieci poczynając, kończąc na seniorach. Dzięki wsparciu gminy podjęły działalność między innymi zespoły folklorystyczne, uaktywniły się chóry. Prezentowane są wystawy, koncerty, występy i wernisaże. Pomieszczenia Bieruńskiego Ośrodka Kultury wykorzystywane są również na zajęcia kół zainteresowań, nauki tańca, czy też Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Na wystawy dla szerszego grona publiczności wykorzystywane są również hale sportowe. W ramach tradycyjnych Dni Bierunia, czy Nocy Świętojańskiej, koncerty dla wielu tysięcy osób odbywają się w plenerze. Niektóre imprezy zaproponowane społeczności uzyskały wymiar ponad lokalny, a są to np. Przeglądy Zespołów Folklorystycznych. Tradycją stało się organizowanie koncertów organowych w kościołach oraz przegląd filmów nieprofesjonalnych.

5.5. Sport i rekreacja

Do dyspozycji mieszkańców są dwie nowoczesne wielofunkcyjne hale sportowe. Każda ze szkół podstawowych posiada co najmniej jedną salę gimnastyczną, basen oraz komplet boisk ze sztuczną nawierzchnią i urządzenia do ćwiczeń fizycznych. Przy każdej szkole ponadpodstawowej wybudowano boiska o sztucznej nawierzchni tzw. „Orliki”.

W mieście wybudowano skatepark, dobrze wyposażono place zabaw oraz oddano do użytku mieszkańców ścieżki rowerowe. Do zarządzania bogatą bazą sportową powołano podmiot gminny – Bieruński Ośrodek Sportu i Rekreacji. W ślad za systematycznym zwiększeniem się bazy sportowej pojawiły się kolejne kluby sportowe, a w ślad za nimi sukcesy. Zaczęli odnosić je m.in. zawodnicy Klubu Jeździeckiego „SOLEC”, badmintoniści oraz strzelcy, a także „chodździarze”. W okresie zimowym organizowane są dla dzieci ślizgawki. W sezonie letnim dużą popularnością cieszy się kąpielisko „Łysina”. Baza sportowa w mieście daje duże możliwości do rekreacyjnego uprawiania różnych dyscyplin. Jednym z przykładów systemowego oddziaływania na mieszkańców jest zachęcanie do udziału w rajdzie rowerowym. Co roku bierze w nim udział więcej uczestników. Wśród osób uczestniczących w konsultacjach społecznych mieszkańców w ich ocenie liczba ścieżek rowerowych jest niewystarczająca.

5.6. Rynek pracy

Znajdujący się na terenie Bierunia potencjał gospodarczy powoduje, że miasto ma charakter przemysłowo rolniczy. Dominują w nim przemysły: górniczy, chemiczny, przetwórstwa mleka oraz samochodowy. Należy mieć również na uwadze fakt, że w sąsiednich gminach znajdują się duże podmioty gospodarcze, niemal w sąsiedztwie takie jak FIAT AUTO POLAND S.A. wraz z listą około 20 spółek funkcjonujących na terenie tego zakładu.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt realizacji przez gminę zadania inwestycyjnego polegającego na budowie drogi łączącej teren Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSE) z drogą krajową. Oznacza to możliwość powstawania licznych miejsc pracy i ożywienie działalności gospodarczej. Dodatkowym bodźcem dla potencjalnych inwestorów jest możliwość oczekiwania ulg z tytułu inwestowania w SSE.

5.7. Bezrobocie

Bezrobocie jest problemem społecznym, jego poziom często staje się narzędziem walki politycznej. Trudność w jego ocenie polega na złożoności. Należy pamiętać podczas analizy tego zjawiska o stanie prawnym. Ustawodawca poprzez zmiany

regulacji prawnych dążył do prawnego ograniczenia tego zjawiska poprzez eliminowanie z ewidencji Powiatowych Urzędów Pracy osób, które wykorzystując narzędzia prawne pozorowały długotrwałe bezrobocie, faktycznie pracując w szarej strefie.

Opierając się na danych statystycznych PUP w Tychach warto odnieść się do niektórych danych statystycznych, według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r i 2012 r.

Tab. 15. Poziom bezrobocie w gminie Bieruń

Rok	Bezrobotni ogółem	Z prawem do zasiłku	Osoby poprzednio pracujące	Zwolnienie z przyczyn dot. zakładu pracy	Osoby dotychczas niepracujące	Niepełnosprawni	Osoby bezrobotne do 25 roku życia	Osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia	Osoby długotrwale bezrobotne
2011	429	99	362	17	67	29	75	97	136
2012	512	119	438	37	74	34	108	110	143

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Tychach

Przed dokonaniem analizy w/w danych statystycznych należy zaznaczyć, że co miesiąc są one inne i brak jest stabilnej podstawy. Największe zaburzenia wprowadzają zwolnienia z przyczyn zakładów pracy, czyli tzw. grupowe mające bezpośredni związek z sytuacją gospodarczą w kraju. Istotne znaczenie miały w tej sytuacji wyże demograficzne, a także likwidacja obowiązku służby wojskowej, liczba osób podejmujących studia oraz zagraniczna emigracja zarobkowa.

Należy pamiętać, że w Urzędach Pracy rejestruje się tylko część osób, które są bez pracy. W świetle obecnie obowiązującego stanu prawnego dwa elementy są priorytetowe dla bezrobotnych: posiadanie zasiłku oraz ubezpieczenia zdrowotnego. Obecnie ten ostatni element jest dominujący. Odnosząc analizę do powyższych danych statystycznych można stwierdzić, że niemal co czwarty bezrobotny posiadał prawo do zasiłku. Zdecydowana większość bezrobotnych wcześniej pracowała. Pozytywnie należy ocenić liczbę zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Można ją uznać za występowanie w miarę stabilnej sytuacji na lokalnym rynku pracy. Wśród różnych grup społecznych będących bez pracy na szczególną trudność napotykają osoby

niepełnosprawne. Niemal co piątym bezrobotnym była osoba w wieku do 25 lat. Wiek ten to okres, który powinien motywować pracodawców do stosowania preferencji. Często jako przeszkodę podaje się jednak brak doświadczenia. Podobny procent bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia. Dla tej grupy wiekowej na ogół głównym powodem utraty była restrukturyzacja firm. W grupie tej największe trudności w znalezieniu pracy mają kobiety.

W ostatniej z omawianych grup bezrobotnych są osoby długotrwale bezrobotne. Stanowią one ponad 30 % wszystkich bezrobotnych. W grupie tej bez wątpienia największy odsetek stanowią osoby bez kwalifikacji zawodowych lub o niskich kwalifikacjach. W każdej gminie problem zjawiska bezrobocia najbardziej dotyczy kobiet. W przypadku Bierunia na 512 osób zarejestrowanych 304 to kobiety. Oznacza to ponad 50 % ogółu. Podobny procent odnosi się do pozostałych grup objętych analizą. W porównaniu do innych gmin w Bieruniu różnica ta jest niewielka.

Stopa bezrobocia

Powiatowy Urząd Pracy w Tychach co miesiąc przesyła gminom pisemną informację o wysokości stopy bezrobocia. Podaje ją jednak w odniesieniu do kraju, województwa i powiatu. Nie ustala jej odrębnie dla każdej z gmin. Opierając się na w/w danych o bezrobociu, stopa bezrobocia na dzień 31 grudnia 2011 r. wynosiła:

dla kraju	- 18,1 %
dla województwa śląskiego	- 9,9 %
dla Bierunia	- 3,17 %

na dzień 31 grudnia 2012 r. wynosiła:

dla kraju	- 13,4 %
dla województwa śląskiego	- 11,1 %
dla Bierunia 4,5 %	- 4,5 %

Dla gminy Bieńsk obliczono ją zgodnie ze wskazówkami Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, opierając się na danych statystycznych Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Bieńsku. Punktem wyjścia była liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym, czyli kobiet w wieku 18 - 60 lat oraz mężczyzn

w wieku 18 – 65 lat, która łącznie wynosiła 13.395 przy 606 bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Tychy.

Struktura zawodowa bezrobotnych z Bierunia

Powiatowy Urząd Pracy w Tychach, na żądanie Burmistrza przesyła miesięcznie poza wyżej omówioną statystyką również informacje dotyczące struktury zawodowej bezrobotnych. Odnosząc komentarz do tego samego okresu należy stwierdzić, że w PUP 606 zarejestrowanych bezrobotnych zakwalifikowano do 200 zawodów. Największą liczbę bezrobotnych zarejestrowano wśród:

- osób bez zawodu	-	43
- robotników gospodarczych	-	37
- sprzedawców	-	59

Tak duże jednostkowo rozbieżności zawodowe jest korzystne, gdyż zjawiska bezrobocia nie można utożsamiać z konkretną branżą, czy kryzysem kluczowych przemysłów występujących w Bieruniu.

Mimo niewielkiego bezrobocia, w opinii badanych mieszkańców jest to jeden z najważniejszych problemów społecznych. Dla złagodzenia tego stanu w mieście podejmowanych jest szereg działań. W sposób systemowy osoby bezrobotne mogą uzyskać pomoc w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej i Powiatowym Urzędzie Pracy.

Na terenie gminy funkcjonuje Bieruńska Fundacja Inicjatyw Gospodarczych, która prowadzi wielokierunkowe działania, w tym organizuje dla małych i średnich przedsiębiorców szkolenia wspierane środkami unijnymi. W Regulaminie Organizacyjnym Urzędu od wielu lat wpisane są zadania polegające na udzielaniu różnorodnej pomocy osobom poszukującym pracy. Polegają one również na wzajemnym kojarzeniu potencjalnych pracowników z pracodawcami, którzy pojawiają się na rynku pracy. W szkołach ponadpodstawowych poziom kształcenia zapewnia absolwentom lepszy start do dalszej nauki niż w innych, w tym sąsiednich gminach. Dostosowano również kierunki kształcenia w Powiatowym Zespole Szkół do potrzeb rynku pracy. Władze miasta prowadzą przychylną politykę podatkową dla podmiotów gospodarczych. W Bieruniu uchwalane są stawki podatków i opłat często niższą niż w sąsiednich gminach. Oznacza to świadomą rezygnację z dochodów na rzecz rynku

pracy. W mieście w wyniku uchwalenia wielu planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego ponad 70 % powierzchni gminy ma przypisane funkcje w tym pod działalność gospodarczą, czy usługową. Zauważalny jest również wzrost przydzielanych numerów dla oddanych do użytku budynków mieszkalnych.

Do najbardziej istotnych działań władz miasta mających wpływ na rynek pracy, a tym samym poziom bezrobocia bez wątpienia można zaliczyć uruchomienie gruntów w Specjalnej Strefie Ekonomicznej (SSE) oraz umożliwienie inwestowania innym podmiotom gospodarczym na gruntach przeznaczonych do zbycia przez gminę.

5.8. Ubóstwo

System pomocy społecznej w Bieruniu oferuje kompleksową pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. W 2012 roku z pomocy Ośrodka z powodu ubóstwa korzystało 179 rodzin. Ubóstwo jest jednym z najczęstszych powodów przyznawania pomocy społecznej, a także jednym z najpoważniejszych lokalnych problemów w ocenie badanych mieszkańców.

Osoby trwale ubogie cechuje poczucie bezradności, bezsilności oraz zepchnięcie na margines społeczny. Z powodu podejmowania prac dorywczych i potrzeby oszczędzania, takie osoby nie uczestniczą czynnie w życiu społecznym ani nie korzystają z dóbr kulturowych. Ubóstwo można rozpatrywać z punktu widzenia jednostek i rodzin, borykających się ze stałym brakiem środków finansowych.

Do grup szczególnie zagrożonych ubóstwem można zaliczyć rodziny, w których członkowie utrzymują się z niezarobkowych źródeł, innych niż renta czy emerytura. Utrwalanie się biedy powoduje zmianę stylu życia rodziny oraz może przyczynić się do powstania wielu niekorzystnych zjawisk, jak: zaniedbania w opiece i wychowaniu, alkoholizm, przemoc w rodzinie, przestępczość. Wśród najczęściej wymienianych grup społecznych zagrożonych wykluczeniem społecznym, uczestnicy badania w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych wymieniali osoby uzależnione oraz rodziny wielodzietne.

Zubożenie społeczeństwa jest jednym z najczęściej wymienianych przez badanych mieszkańców problemów społecznych występujących w gminie, 41% badanych mieszkańców przyznało, że żyje oszczędnie, kupując najtańsze produkty, a zaledwie 13,9% badanych deklaroowało, że starcza im na wszystko i mogą jeszcze oszczędzać. Wystąpiło zróżnicowanie pod względem zamożności gospodarstw respondentów w zależności od ich miejsca zamieszkania. Badani mieszkańcy części Bierunia Starego częściej przyznawali, że żyją oszczędnie, kupując najtańsze produkty, zaś badani mieszkańcy części Bierunia Nowego częściej deklarowali, że starcza im na wszystko. Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi badanych na pytanie o zamożność ich gospodarstw domowych.

Tab. 16. Ocena zamożności gospodarstwa domowego badanych mieszkańców gminy Bieruń.

Zamożność gospodarstwa domowego	Ogółem	Bieruń Nowy	Bieruń Stary
Starcza na wszystko i pozwala na oszczędzanie	13,9%	15,6%	12,1%
Starcza na wszystko, ale nie pozwala na oszczędzanie	41%	45,3%	36,2%
Żyjemy oszczędnie (kupując najtańsze produkty) i dzięki temu starcza na wszystko	41%	35,9%	46,6%
Pieniądzy nie starcza na zaspokajanie bieżących potrzeb	4,1%	3,1%	5,2%

Źródło: Studio Diagnostyki i Profilaktyki (2013). Diagnostyka Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu.

W 2012 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej udzielił pomocy 249 rodzinom, w których pozostawało 547 osób (2,8% ogółu mieszkańców). Najczęstszymi powodami udzielania pomocy społecznej w 2011 oraz 2012 roku były ubóstwo, bezrobocie, bezradność opiekuńczo-wychowawcza, długotrwała i ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Tab. 17. Powody przyznania pomocy społecznej przyznawanej w latach 2011-2012.

Powody przyznania pomocy społecznej	2011 rok		2012 rok	
	Rodziny	Osoby	Rodziny	Osoby
Niepełnosprawność	74	130	83	150

Bezrobocie	132	326	142	346
Osoby dotknięte klęską żywiołową	0	0	0	0
Ubóstwo	181	409	179	390
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	78	241	76	231
Długotrwała i ciężka choroba	96	186	83	152
Alkoholizm	10	23	11	20
Bezdomność	12	16	12	19

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bieruniu.

Osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej mogą liczyć na pomoc Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, w tym w formie świadczeń pieniężnych (zasiłek celowy, zasiłek okresowy, zasiłek stały, zasiłek celowy specjalny). Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy również pomoc o charakterze niepieniężnym, do której zaliczyć można pracę socjalną, opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, sprawienie pogrzebu, zapewnienie schronienia, odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej, dożywianie dzieci, gorący posiłek.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje ponadto zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej, udzielając pomocy w formie świadczeń rodzinnych (zasiłek pielęgnacyjny, zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, jednorazowy zasiłek z tytułu urodzenia dziecka, świadczenia pielęgnacyjne), a także przyznaje świadczenia alimentacyjne i podejmuje działania wobec dłużników alimentacyjnych.

5.9. Bezdomność

Osoby bezdomne z terenu gminy mogą liczyć na wsparcie instytucji oraz zakwaterowanie w schronisku dla bezdomnych. Problem bezdomności występuje na terenie gminy, ale nie jest on w ocenie badanych mieszkańców poważny.

Bezdomność określa się jako względnie trwałą sytuację człowieka nieposiadającego miejsca spełniającego warunki mieszkalne, w którym mógłby stale bez ograniczeń przebywać, ani aktualnej możliwości lub chęci uzyskania takiego

miejsca.¹⁰ Kategoria bezdomnych jest efektem niewłaściwej realizacji mieszkalnictwa, będącego funkcją socjalną państwa. Bezdomność może być również efektem dobrowolnie podjętej decyzji o wyborze takiego stylu życia, występowania patologii w rodzinie, jak również może być wynikiem eksmisji, stanowiącej jedną z częstszych przyczyn bezdomności. Większość bezdomnych żyje w ubóstwie. Ze zjawiskiem bezdomności wiążą się również niekorzystne zjawiska, jak przestępczość wśród bezdomnych, ich zły stan zdrowia, uzależnienia.

Osoby bezdomne mogą liczyć na pomoc Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz uzyskać schronienie w schronisku dla osób bezdomnych „Dom Nadziei” w Łędzinach przy ul. Pokoju 37, które świadczy pomoc osobom bezdomnym na terenie powiatu bieruńsko-łędzkiego. W 2011 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bieruniu udzielił pomocy 12 rodzinom (16 osobom) z powodu bezdomności. W 2012 roku również udzielono pomocy 12 rodzinom (19 osobom) z powodu bezdomności. W badaniu w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu z 2013 roku poproszono dorosłych mieszkańców o ocenę problemu bezdomności w gminie. Żaden z badanych nie ocenił bezdomności jako bardzo poważnego problemu, zaś zaledwie 3,3% respondentów oceniło problem jako poważny.

5.10. Problemy osób niepełnosprawnych i starszych

W odniesieniu do osób niepełnosprawnych będących w wieku produkcyjnym konieczne jest integrowanie tej grupy z resztą społeczności lokalnej. Zwłaszcza poprzez tworzenie możliwości znalezienia pracy. Dla osób starszych w wieku poprodukcyjnym bardzo ważne jest umożliwienie szeroko rozumianej aktywności.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych uchwalona 1 sierpnia 1997 r. określa niepełnosprawnego jako osobę, której obniżona sprawność funkcjonalna (sensoryczna,

¹⁰ Piekut-Brodzka D. (2000). *O bezdomnych i bezdomności*, Warszawa, s. 42. Za: Głąbicka K. (2004) *Polityka społeczna państwa polskiego u progu członkostwa w Unii Europejskiej*. Radom: Instytut Technologii Eksploatacji., s. 178.

fizyczna i/lub psychiczna) trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról właściwych dla płci i wieku, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi.¹¹

W Polsce liczba niepełnosprawnych wzrasta, co może wiązać się między innymi ze starzeniem się społeczeństwa. Natężenie zjawiska niepełnosprawności nasila się z wiekiem. Starzenie się społeczeństwa jest związane ze zmniejszaniem się odsetka nowonarodzonych oraz wydłużaniem przeciętnego trwania życia. Wśród osób starszych, obok inwalidztwa, problemem jest również samotność, choroba, życie w ubóstwie, poczucie braku przydatności. Do najczęstszych przyczyn niepełnosprawności można zaliczyć choroby, wypadki, zatrucia i urazy. Często niepełnosprawność jest wynikiem przewlekłej choroby. Należy zaznaczyć, że częstość występowania chorób przewlekłych wzrasta wraz z wiekiem.

Długotrwała i ciężka choroba oraz niepełnosprawność są częstymi przesłankami przyznawania pomocy społecznej mieszkańcom Bierunia. W 2012 roku z tych powodów udzielono pomocy 83 rodzinom. Potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych kompleksowo zaspokajają Domy Pomocy Społecznej. Na terenie gminy Bieruń nie występują takie placówki. Pracownicy socjalni wspierają osoby niepełnosprawne współpracując ze Środowiskowym Domem Samopomocy w Lędzinach oraz innymi organizacjami i instytucjami świadczącymi pomoc osobom niepełnosprawnym. W Bieruniu osoby niepełnosprawne mogą uzyskać wsparcie od Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia”, natomiast osoby starsze mogą skorzystać z zajęć oferowanych przez Uniwersytet Trzeciego Wieku, a także uczestniczyć w różnych inicjatywach organizowanych przez koła emerytów.

¹¹ Karta Praw Osób Niepełnosprawnych uchwalona z dnia 1 sierpnia 1997 r. (Dz.U. Nr 50, poz. 415).

5.11. Zagrożenia współczesnej rodziny

W Bieruniu istnieją rodziny z problemami wychowawczymi oraz takie, w których występuje przemoc w rodzinie. W gminie realizowane są programy, których celem jest przeciwdziałanie tym zjawiskom, zaś instytucje współpracują ze sobą w tym zakresie.

Zgodnie z art.16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka rodzina jest naturalną podstawową komórką społeczną¹², spełniającą wiele funkcji w społeczeństwie. Obecnie zagrożeniem dla stabilizacji życia rodzinnego w Polsce są trudności na rynku pracy i problemy finansowe. Bezrobocie głównych żywicieli rodziny, trwałe ubóstwo mogą przyczynić się do wystąpienia szeregu niekorzystnych zjawisk, jak przemoc w rodzinie, przestępczość, alkoholizm, niedożywienie dzieci, brak należytej opieki i działań wychowawczych, choroby somatyczne i psychiczne.

Wśród osób korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej dużą grupę klientów stanowią rodziny przejawiające bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego. W 2012 roku pomocą społeczną objętych zostało 76 rodzin (231 osób), w tym 29 rodzin niepełnych (81 osób) oraz 12 rodzin wielodzietnych (73 osoby), zaś 22 rodziny (103 osoby) zostały objęte pomocą z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym 13 rodzin (74 osoby) z powodu wielodzietności. W Bieruniu realizowany jest Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2011-2014, którego celem jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych dziecka i rodzin, zapobieganie powstaniu sytuacji kryzysowych wymagających interwencji oraz rozwiązywanie już istniejących, zapobieganie niedostosowaniu społecznemu dzieci i młodzieży oraz wsparcie interdyscyplinarne dzieci i rodzin naturalnych. W 2012 roku opieką Asystentów Rodzin objęto 20 rodzin. Należy podkreślić, że w żadnej z tych rodzin dziecko nie zostało umieszczone w zastępczych formach opieki.

¹² Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

W Bieruniu zdarzają się przypadki przemocy domowej. W 2012 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej udzielił pomocy społecznej z powodu przemocy w rodzinie 3 rodzinom (6 osób). Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Bieruniu pokazują, że w 2011 roku funkcjonariusze przeprowadzili w Bieruniu 217 interwencji, podczas których sporządzono 40 Niebieskich Kart. W 2012 roku można zaobserwować wzrost liczby interwencji domowych związanych z przemocą domową (186 interwencji domowych, w tym w 24 przypadkach sporządzono Niebieskie Karty). W gminie realizowany jest Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta Bierunia na lata 2013-2020, określający formy współpracy wielu instytucji w zakresie monitorowania oraz rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie, zaś za jego realizację odpowiada Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

W Bieruniu funkcjonują dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze (Bieruń Nowy „Iskierka” i Bieruń Stary „Nadzieja”), w których zatrudnionych jest czterech wychowawców. W zajęciach organizowanych przez świetlice korzysta 42 dzieci, w tym 40 dzieci z rodzin alkoholowych. W świetlicach prowadzone są autorskie programy profilaktyczne - „W drodze na szczyt” skierowany do dzieci oraz „Strażnicy uśmiechu” skierowany do rodziców. Dzieci miały możliwość uczestniczenia w imprezach okolicznościowych, ogniskach, konkursach oraz wyjeżdżać na wycieczki. W 2012 roku realizowano w świetlicach Szkołę dla rodziców, której celem było wspieranie umiejętności i kompetencji wychowawczych rodziców, a także Projekt Socjalny „Podróż za jeden uśmiech”.

Instytucje udzielające wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz rodzinom doświadczającym przemocy:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bieruniu,
- Gminne Centrum Profilaktyki Uzależnień,
- Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- placówki oświatowe,

-
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Bieruniu,
 - Komenda Powiatowa Policji w Bieruniu,
 - Straż Miejska w Bieruniu,
 - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bieruniu,
 - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łędzinach,
 - Powiatowy Urząd Pracy w Tychach,
 - Sąd Rejonowy,
 - Prokuratura Rejonowa,
 - niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej,
 - organizacje pozarządowe,
 - parafie.

Władze Bierunia w 2012 r. wzorując się na innych miastach postanowiły wprowadzić w życie program pomocy rodzinom wielodzietnym „Rodzina Trzy Plus”. Polega on na stosowaniu ulg w dostępie do obiektów sportowych oraz kulturalnych w mieście. Zwrócono się również z apelem do podmiotów funkcjonujących w mieście o włączenie się w realizację programu i rozszerzenie oferty np. o stosowanie ulg dla w/w rodzin w odniesieniu do usług lub nabywanych towarów. Do końca listopada 2013 r. wydano ok. 400 kart będących dokumentem uprawniającym do korzystania z programu.

5.12. Uzależnienia od substancji psychoaktywnych

Problem uzależnień od substancji psychoaktywnych występuje wśród mieszkańców Bierunia, na terenie gminy prowadzonych jest jednak wiele działań, których celem jest przeciwdziałanie temu zjawisku.

Alkoholizm jest chorobą spowodowaną nadużywaniem napojów alkoholowych, z którą wiążą się nie tylko konsekwencje zdrowotne dla uzależnionej osoby, ale również stanowi ona problem socjalny i przyczynia się do występowania patologii społecznych. Niepokojące jest zjawisko stałego obniżania się granicy wieku inicjacji alkoholowej

młodzieży.¹³ Zjawisko alkoholizmu jest ściśle powiązane z występowaniem przestępczości, wypadkami w pracy oraz wypadkami drogowymi. Nadużywanie alkoholu przez któregoś z rodziców osłabia więzi rodzinne i skutkuje występowaniem dysfunkcji w pełnieniu ról rodzicielskich.

Skalę problemu alkoholizmu można odnosić w pewnym zakresie do liczby mieszkańców, którzy zostali dowiezieni do wytrzeźwienia do Izby Wytrzeźwień.

Przez wiele lat w oparciu o zawarte porozumienie mieszkańcy Bierunia oraz osoby nietrzeźwe zagrażające własnemu bezpieczeństwu względnie bezpieczeństwu innych osób lub bliskich spełniające znamiona ustawy o wychowaniu w trzeźwości były dowożone do Izby Wytrzeźwień w Tychach. Prezydent Miasta Tychy odmówił świadczenia tego typu usług innym gminom. Pociągnęło to za sobą potrzebę znalezienia innego podmiotu. W 2012 r. usługi takie świadczył Ośrodek Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym w Bielsku-Białej. W następnym z kolei roku, czyli w 2013 r. usługi w tym zakresie świadczył Ośrodek Pomocy Osobom Uzależnionym i ich Rodzinom w Chorzowie.

Tab. 18. Opierając się na danych statystycznych w/w podmiotów prezentujemy następujące informacje:

	2011	2012	2013
<i>Izba Wytrzeźwień w Tychach</i>	276	-	-
<i>Izba Wytrzeźwień w Bielsku-Białej</i>	-	183	-
<i>Izba Wytrzeźwień w Chorzowie</i>	-	-	131

Źródło: Izby Wytrzeźwień.

Ze sprawozdań Izb Wytrzeźwień wynika, że wpływ na liczbę pobytów mają osoby, które w trakcie roku doprowadzono kilka lub kilkanaście razy. Takich osób w Bieruniu jest kilkadziesiąt. Można również przyjąć, że na decyzję o dowożeniu pacjentów do Izby Wytrzeźwień przez Policję miała odległość tej Izby od Bierunia i rzeczywiste przesłanki. Tańsze i zgodne z przepisami często było dowieszenie nietrzeźwego do domu

¹³ Minkiewicz A. (2001) Patologia społeczna. W: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH, s. 291-292.

i pozostawienie pod opieką rodziny. Wyjątek oczywiście stanowiły przypadki, kiedy nietrzeźwości towarzyszyła przemoc w rodzinie lub stwarzanie zagrożenia innym osobom. Różne dane z poszczególnych lat nie świadczą ani o poprawie, ani o pogorszeniu. Można natomiast przyjąć, że problem istnieje i odnosi się do grupy kilkudziesięciu osób. Realizacja zaś bezpieczeństwa w rozwiązywaniu tego problemu dotycząca zarówno osób nietrzeźwych jak i osób, którym one zagrażają jest przez Policję i interpretację poszczególnych indywidualnych wydarzeń i przypadków. Na pewno na skalę problemu nie ma wpływu odpłatność za pobyt w Izbie Wytrzeźwień. Można przyjąć, że dla wielu osób doprowadzenie się do nietrzeźwości to jedna strona problemu, a zupełnie inną jest pokrycie pobytu w Izbie Wytrzeźwień.

Zakres badania w ramach Diagnozy Lokalnych Problemów Społecznych z 2013 roku obejmował szereg problemów, w tym spożywania alkoholu i narkotyków przez dorosłych mieszkańców, a także doświadczeń młodych mieszkańców z substancjami psychoaktywnymi. 16,4% badanych mieszkańców deklarowało, że nie spożywa napojów alkoholowych w ogóle, blisko połowa badanych (42,6%) spożywała alkohol okazjonalnie, zaś 17,2% badanych wskazało na częste spożywanie alkoholu (przynajmniej raz w tygodniu lub prawie codziennie). 9,8% badanych dorosłych mieszkańców Bierunia przyznało, że przynajmniej raz w życiu zażyło narkotyki.

W przeprowadzonym badaniu młodych mieszkańców Bierunia wzięło udział 196 uczniów. W szkołach podstawowych przebadano 37 uczniów, w szkołach gimnazjalnych 90 uczniów, a w szkołach ponadgimnazjalnych 69 uczniów. Średnia wieku w szkołach podstawowych wyniosła 12,9 lat, w gimnazjach – 14,6 lat, zaś w szkołach ponadgimnazjalnych – 16,8 lat. Poniższa tabela przedstawia statystyki dotyczące doświadczeń uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z substancjami psychoaktywnymi.

Tab. 19. Nasilenie określonych problemów społecznych w poszczególnych grupach wiekowych.

Problem społeczny	Szkoły Podstawowe		Gimnazjum		Szkoły Ponadgimnazjalne	
	N	%	N	%	N	%
Picie alkoholu	1	2,7	47	52,2	61	88,4
Palenie papierosów	2	5,4	26	28,9	30	44,1
Używanie narkotyków	0	0	2	2,2	17	24,6
Używanie dopalaczy	0	0	4	4,4	1	1,4

N – ilość osób, które przyznają się do używania środków psychoaktywnych oraz papierosów

Źródło: Studio Diagnostyki i Profilaktyki (2013). Diagnostyka Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu.

Wraz z wiekiem badanych uczniów wzrasta odsetek osób sięgających po wybrane rodzaje substancji psychoaktywnych. Najbardziej rozpowszechnione jest wśród uczniów spożywanie napojów alkoholowych oraz palenie wyrobów tytoniowych. Dość nasilone jest również używanie narkotyków, szczególnie w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

W badaniu wiele dorosłych mieszkańców wskazało na przypadki awanturującej się młodzieży po spożyciu alkoholu. Dane Powiatowej Komendy Policji w Bieruniu pokazują, że w 2012 roku wzrosła, w porównaniu do 2011 roku, liczba stwierdzonych w powiecie bieruńsko-lędzińskim przestępstw drogowych (nietrzeźwi kierujący). W 2012 roku ujawniono 639 osób nietrzeźwych, w tym 28 osób nieletnich, zaś 309 osób przewieziono do izby wytrzeźwień, zazwyczaj były to osoby pozostające bez pracy lub emerytowani górnicy. W 2012 roku wszczęto 34 postępowania przygotowawcze o przestępstwa, które określa ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii, zaś stwierdzono 52 czyny. Nie stwierdzono przestępstw kryminalnych popełnionych przez osoby znajdujące się pod wpływem narkotyków. Wśród narkotyków najbardziej popularna jest marihuana oraz amfetamina, zaś kontakt z narkotykami najczęściej mają mężczyźni w wieku 17-25 lat.

Mieszkańcy Bierunia uzależnieni od alkoholu lub współuzależnieni mogą uzyskać pomoc w instytucjach i organizacjach funkcjonujących na terenie miasta:

-
- Gminne Centrum Profilaktyki Uzależnień w Bieruniu,
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bieruniu,
 - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bieruniu,
 - Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bieruniu,
 - Stowarzyszenie Trzeźwościowe Klub „Dromader”.

Gminne Centrum Profilaktyki Uzależnień obejmuje opieką dzieci, młodzież oraz dorosłych uzależnionych od alkoholu i narkotyków, współuzależnionych oraz osoby, które doznają przemocy w rodzinie. W 2012 roku placówka udzieliła pomocy 144 rodzinom. Największa liczba konsultacji udzielona została z powodu uzależnienia od alkoholu oraz współuzależnienia. W porównaniu do 2011 roku, w 2012 roku znacząco wzrosła liczba konsultacji udzielonych z powodu przemocy oraz współuzależnienia.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2012 roku prowadziła 156 spraw, przeprowadziła 56 kontroli w punktach sprzedaży napojów alkoholowych. W gminie Bieruń profilaktyka realizowana jest w szkołach wszystkich szczebli. W 2012 roku zrealizowano następujące programy: „Debata”, „Noe”, „Korekta”, spotkania i szkolenia dla rodziców dotyczące dopalaczy, „Cybernetyczne sny”, „Pinokio”, spektakl profilaktyczny „Waldemar Smok i Tajemnicza Biblioteka” oraz „Julka kontra Julka”. W zajęciach uczestniczyło 230 uczniów, 51 nauczycieli oraz 208 rodziców. Zorganizowano ponadto konkursy o tematyce profilaktycznej „Zdrowy styl życia to życie bez nałogów – papierosów, narkotyków i alkoholu”, a także „Świat jest zbyt kolorowy, by przez nałogi mieć go z głowy – czyli rzecz o tym, jak uzależnienia ograbiają nas z codziennych rzeczy pięknych”. Realizowano ponadto oddziaływania profilaktyczne w ramach kampanii i konferencji: „Zachowaj Trzeźwy Umysł”, „Pozory mylą, dowód nie” oraz konferencji „Trudne dzieci najbardziej kochają”.

W badaniu dorosłych mieszkańców prowadzonym w ramach Diagnozy Lokalnych Zagrożeń Społecznych w Bieruniu zaledwie 7,4% badanych mieszkańców przyznało, że posiada wiedzę na temat prowadzonych lokalnie działań, które mają na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniu od alkoholu i narkotyków. Taki wynik

zaskakuje, biorąc pod uwagę bogatą, zróżnicowaną ofertę działań prowadzonych w Bieruniu, których celem jest udzielenie wsparcia osobom uzależnionym. Wskazuje to na potrzebę szerszej promocji oferty wśród mieszkańców.

5.13. Bezpieczeństwo publiczne

Szeroko rozumiana sfera, którą należy odnosić do zadań realizowanych zarówno przez formacje mundurowe, czyli Policję, Straż Miejską, Ochotnicze Straże Pożarne jak i jednostki organizacyjne gminy czy inne podmioty, Zawsze zachodzi potrzeba zapewnienia wysokiego poziomu poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Konieczne jest jednak stałe zacieśnianie więzi pomiędzy podmiotami zapewniającymi poczucie bezpieczeństwa i społecznością lokalną. Społeczność ta musi się włączyć w zapewnienie bezpieczeństwa i ładu oraz czuć się współodpowiedzialna.

Bezpieczeństwo publiczne należy odnieść do zagrożeń występujących w mieście oraz odczuć społecznych mieszkańców. W Bieruniu istnieją w szczególności następujące zagrożenia: powódzie, związane z eksploatacją górniczą, pożarowe, związane z przestępczością oraz ochroną środowiska.

W odniesieniu do poszczególnych zagrożeń odczucia społeczności lokalnej stykają się z działaniami władz lokalnych w zakresie kompetencji wynikających z obowiązujących przepisów.

Zagrożenia powodziowe

Bieruń położony jest w lewobrzeżnych dopływach Wisły. Większość granic miasta wyznaczają rzeki: część granic z Tychami rzeka Mleczna, z Bojszowami rzeka Gostynka, z Oświęcimiem Wisła i Chełmką rzeka Przemsza. Zagrożenie związane z rzekami istnieją od wieków. Dla ochrony przed wodami rzeki Mleczonej oraz Wielkiego Stawu Bieruńskiego w Bieruniu Starym wybudowano w XVI wieku groblę. Miasto często nawiedzały powódzie powodując, że stały się elementem realnym. We współczesnych realiach miasto dotknęły dwie bardzo duże powódzie. Pierwsza miała miejsce w 1997 r. Związana była z przerwaniem wału rzeki Przemszy. Dotknęła głównie mieszkańców Czarnuchowic. Podtopienia związane z obfitymi opadami odnotowano również w Bijasowicach. Druga powódź dotknęła Bieruń w 2010 r. Wyrządziła szkody na

obszarze przekraczającym 25 % powierzchni miasta. Dotknęła bezpośrednio mieszkańców Bijasowic, Czarnuchowic oraz Bierunia Starego.

W celu uniknięcia ponownych klęsk, w zakresie należących do kompetencji władz miasta podjęto wielokierunkowe działania. W szczególności: zorganizowano i wyposażono gminne magazyny przeciwpowodziowe, doposażono jednostki OSP, podjęto działania mające na celu wczesne ostrzeżenie mieszkańców przed zagrożeniami poprzez system SMS-ów oraz monitoring na rzekach. Podjęte zostały również działania mające na celu rozbudowę wałów rzek oraz działań strategicznych związanych z realizacją Programu Ochrony Dorzecza Górnej Wiły.

Zagrożenia pożarowe

Mają swe odniesienie w szczególności do zakładów pracy, lasów czy gospodarstw domowych i rolnych. W obecnych uregulowaniach dotyczą również dróg i materiałów, które są po nich przemieszczane. W Bieruniu funkcjonują trzy jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych i OSP Bieruń Stary, OSP Bieruń Nowy oraz OSP Czarnuchowice, które wraz z Państwową Strażą Pożarną w Tychach zabezpieczają miasto. Dwie pierwsze zostały włączone do krajowego systemu ratownictwa. Aby były włączone musiały posiadać minimum wyposażenia w sprzęt oraz wyszkolenia. Jednostka OSP z Czarnuchowic od wielu lat przygotowywana jest i wyposażona do akcji przeciwpowodziowych. Baza oraz wyposażenie i wyszkolenie jednostek OSP z terenu Bierunia daje gwarancję bezpieczeństwa pożarowego mieszkańcom.

Bezpieczeństwo

Utożsamiane jest z zapobieganiem i eliminowaniem przestępstw i wykroczeń szczególnie uciążliwych dla społeczności lokalnej. Przez wiele lat zwłaszcza po przeniesieniu Komisariatu Policji z Bierunia do Łędzin poczucie zagrożenia mieszkańców było silnie artykułowane. W wyniku działań władz miasta oraz znacznej partycypacji finansowej gminy na terenie Bierunia została wybudowana nowoczesna Powiatowa Komenda Policji. Utworzono ją w 2006 r., czyli po kilku latach od wyprowadzenia Policji do sąsiedniej gminy. W Bieruniu, w którym ulokowano siedzibę władz powiatu, w największej obszarowo i pod względem ludności gminie powiatu nie

było wówczas tam komisariatu. Posiadały je natomiast dwie inne gminy Lędziny i Imielin mniejsze pod względem obszaru, ludności oraz potencjalnych zagrożeń. W ślad za powrotem Policji do Bierunia wzrosło poczucie bezpieczeństwa. Wysoki procent wykrywalności sprawców w różnych kategoriach przestępstw oraz prewencja ograniczyły swobodę działania sprawców. Poza pracą operacyjną w terenie Policja realizowała programy profilaktyczne pozwalające na wypracowaniu wśród młodzieży mechanizmów obronnych wobec negatywnych zjawisk społecznych, oto niektóre z nich: „Kocham nie biję”, „Kocham reaguję”, „Kocham nie krzyczę”, „Pozory mylą – dowody nie”. Zainicjowano również upowszechnienie kilku programów pozytywnie wpływających na wizerunek Policji np. „Cała Polska czyta dzieciom”, itd. Do przykładów przybliżenia Policji do społeczeństwa można zaliczyć liczne spotkania z pedagogami szkolnymi, młodzieżą i rodzicami. Podczas tych spotkań zwracana była uwaga na skuteczność eliminacji negatywnych zachowań wśród młodzieży szkolnej tak w czasie pobytu w szkole jak i w życiu pozaszkolnym. Celem skuteczniejszego wdrożenia młodzieży do poszanowania i przestrzegania prawa i obowiązujących norm społecznych co roku przeprowadzane są setki rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych z nieletnimi oraz rodzicami.

Porządek publiczny

Zadania związane z utrzymaniem porządku publicznego w mieście realizuje w Bieruniu od ponad 20 lat Straż Miejska. Powołała ją do życia w 1992 r. Rada Miejska włączając organizacyjnie w strukturę Urzędu Miejskiego. W czasie, kiedy z miasta wyprowadzono komisariat policji poza pilnowaniem porządku utożsamiano tę formację mundurową z zapewnieniem bezpieczeństwa w mieście. Wyprowadzenie z terenu Bierunia Policji oznaczało wydłużenie czasu dotarcia do zdarzeń wypadków drogowych szybkości reakcji itd. Od początku działalności w mieście Straż Miejska poza zadaniami wynikającymi z ustawy o strażach gminnych, czyli szeroko rozumianego porządku za naruszeniem, którego grożą sankcje przewidziane zarówno w kodeksie wykroczeń jak i w szerokiej liście innych ustaw z racji bytności w mieście, uczestniczyła i nadal to czyni w odniesieniu do bezpieczeństwa. Oznacza to realizację zadań związaną ze zwalczaniem przestępczości. Funkcjonowanie w Bieruniu Straży Miejskiej i jej współpraca z Policją,

w tym łączone patrole spełniają podwójną rolę. Ponoszony jest jeden koszt środka transportu, a obie formacje mundurowe wykonują swoje zadania. Patrole wykonują zadania prewencyjne, zabezpieczające (imprezy, wypadki drogowe, itd.) oraz interwencyjne. Każda z wymienionych formacji realizuje zadania w innej sferze prewencji.

Zagrożenia związane z eksploatacją górniczą oraz dotyczące poprawy środowiska.

Działalność kopalni KWK „Piast” jest na trwałe wpisana w krajobraz Bierunia i jego funkcjonowanie. W odczuciach mieszkańców wynikających z diagnozy czują oni brak równości stron przy ustalaniu szkód wynikających z eksploatacji. Odczuwalne jest również oczekiwanie szybszej reakcji na sygnały środowiska dotyczące szkód i ich usuwanie.

Diagnoza wykazała również przywiązywanie dużej wagi przez mieszkańców do poprawy środowiska. Od wielu lat w sposób systemowy ograniczana jest emisja dzięki realizacji programu ograniczania emisji przez gminę zachęcającego mieszkańców do wymiany pieców na ekologiczne, montowanie pieców gazowych czy baterii słonecznych.

6. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest użyteczną i coraz powszechniej stosowaną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych w pracach nad strategią. Metoda ta łączy analizę wnętrza, jak i otoczenia organizacji oraz badanie szans i zagrożeń, jakie stoją przed organizacją. Analizie SWOT poddawane są nie tylko przedsiębiorstwa, ale również powiaty, gminy, czy miasta. Wnikliwe i rzetelne opracowanie analizy SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Stanowi punkt wyjściowy dla określenia celów strategicznych oraz projektów socjalnych. Przedstawione poniżej czynniki obejmują mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia. W analizie odnoszono się do kwestii społecznych w Bieruniu.

Mocne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystna struktura demograficzna • Sprawny system pomocy społecznej • Dobre rozpoznanie przez władze lokalne i instytucje istniejących problemów społecznych w mieście • Wysoki poziom nauczania oraz dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna • Dobrze rozwinięty system usług medycznych • Dostosowywanie oferty edukacyjnej do zapotrzebowania rynku pracy • Uniwersytet Trzeciego Wieku, w tym aktywność i integracja seniorów z resztą społeczeństwa • Bezpieczeństwo i porządek publiczny • Bogata oferta działań profilaktycznych skierowanych do mieszkańców • Bogata i rozwinięta infrastruktura sportowa 	<ul style="list-style-type: none"> • Emigracja młodych i wykształconych osób z miasta • Niewielkie zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie problemów społecznych • Brak integracji działań wszystkich instytucji • Bezrobocie i związane z tym ubóstwo • Brak ofert opieki dla starszych osób niepełnosprawnych • Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców • Niewielka aktywność wolontariatu • Niedostateczna liczba mieszkań komunalnych i socjalnych • Niewystarczający przepływ informacji pomiędzy instytucjami, a mieszkańcami w zakresie realizowanych zadań

<ul style="list-style-type: none"> • Rozwinięta interdyscyplinarna pomoc na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom oraz przemocy w rodzinie • Duża liczba miejsc pracy w relacji do osób w wieku produkcyjnym 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost świadomości społecznej dotyczącej problemów zdrowotnych • Dalszy rozwój oferty edukacyjnej oraz dostosowywanie jej do zapotrzebowania rynku pracy • Dostępność środków unijnych • Wzrost ułatwień w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej • Wykorzystanie możliwości związanych z rozwojem społeczeństwa informacyjnego • Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej miasta • Rozwój trzeciego sektora, działającego na terenie miasta • Wykorzystanie dużego potencjału intelektualnego mieszkańców • Rozwój współpracy pracowników pomocy społecznej z instytucjami sektora publicznego, organizacjami społecznymi oraz lokalną wspólnotą • Aktywność funkcjonowania organizacji pozarządowych w sferze niepełnosprawności • Rozszerzenie usług informatycznych dla mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost dostępności substancji psychoaktywnych dla dzieci i młodzieży oraz pojawianie się nowych rodzajów uzależnień • Stały odpływ mieszkańców z miasta prowadzący do zmniejszenia ludności • Starzenie się społeczeństwa, przy jednoczesnym braku kompleksowych usług i świadczeń skierowanych do osób starszych • Zagrożenia związane z tworzeniem się subkultur i aktami wandalizmu • Zmniejszanie się środków finansowych na realizowanie działań pomocy społecznej • Zmniejszanie środków publicznych na rozwój edukacji, kultury

7. Założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020

Na podstawie diagnozy sytuacji społecznej w Bieruniu przyjęte zostały obszary priorytetowe dla realizowania polityki społecznej w gminie. Priorytetowymi działaniami w sferze przeciwdziałania problemom społecznym na terenie gminy powinny być: wspieranie rodzin w pełnieniu ich funkcji społecznych, wspieranie działań na rzecz ochrony dzieci i młodzieży, stworzenie systemu wsparcia dla osób starszych, tworzenie warunków sprzyjających aktywizacji osób niepełnosprawnych, przeciwdziałanie skutkom bezrobocia oraz rozwijanie kapitału społecznego mieszkańców.

Wizja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020 brzmi:

Bieruń gminą równych szans, zapewniającą mieszkańcom wysoki poziom i jakość życia, ochronę zdrowia i bezpieczeństwo oraz dostęp do kultury i edukacji.

Powyższe hasło jest wyrazem potrzeby wypracowania wspólnej wizji wszystkich instytucji działających na terenie miasta. Cele szczegółowe oraz wynikające z nich kierunki działań stanowią uszczegółowienie wizji oraz mają przyczynić się do rozwiązywania problemów społecznych istniejących w gminie. W Strategii zostały również określone cele strategiczne oraz wynikające z nich kierunki działań.

Poniższy schemat przedstawia cel główny oraz cele strategiczne wyznaczające kierunki działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020.

WIZJA

Bieruń gminą równych szans, zapewniającą mieszkańcom wysoki poziom i jakość życia, ochronę zdrowia i bezpieczeństwo oraz dostęp do kultury i edukacji.

I CEL STRATEGICZNY

Zintegrowana polityka społeczna

II CEL STRATEGICZNY

Poprawa jakości życia mieszkańców

III CEL STRATEGICZNY

Integracja społeczna i zawodowa

Realizacja wizji opierać się będzie na realizacji trzech celów strategicznych. Poniżej przedstawiono cele szczegółowe przypisane wyróżnionym trzem celom strategicznym.

I CEL STRATEGICZNY
Zintegrowana polityka społeczna

Jednym z kluczowych zadań polityki społecznej w Bieruniu jest dalsza integracja współpracy wszystkich instytucji działających w tym obszarze. Do tej pory podjęto wiele działań zmierzających do poprawy komunikacji między różnymi instytucjami i placówkami. Wywierały one pozytywny wpływ na rozpoznanie istniejących problemów oraz podejmowanie bardziej skutecznych działań zmierzających do rozwiązywania tych problemów.

I CEL SZCZEGÓŁOWY
Zwiększenie wykorzystania środków i zasobów na cele społeczne

Kierunki działań:

1. Prowadzenie monitoringu sytuacji społeczno-ekonomicznej w gminie.
2. Prowadzenie systematycznego monitoringu problemów społecznych oraz analizy istniejących zasobów.
3. Prowadzenie analiz dotyczących efektywności, skuteczności oraz trafności udzielanej pomocy.
4. Kontynuowanie działań w zakresie ustawicznego kształcenia kadr.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba mieszkańców, w tym kobiet i mężczyzn
Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym
Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym
Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym
Przyrost naturalny
Migracja ludności
Liczba realizowanych wspólnie przez instytucje przedsięwzięć
Liczba realizowanych w zakresie polityki społecznej programów w gminie

II CEL SZCZEGÓŁOWY

Budowanie szerokiego partnerstwa społecznego

Kierunki działań:

1. Realizacja Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi.
2. Informowanie mieszkańców na temat planowanych oraz prowadzonych działań poprzez umieszczanie treści dokumentów na stronach internetowych samorządu instytucji samorządowych i środkach masowego przekazu, a w szczególności prasie lokalnej.
3. Podejmowanie działań mających na celu pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i włączanie ich w rozwiązywanie lokalnych problemów.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba dokumentów, sprawozdań, strategii, programów umieszczanych na stronach internetowych oraz publikowanych w prasie lokalnej

Liczba organizacji pozarządowych, z którymi współpracuje samorząd

Liczba wniosków organizacji pozarządowych uwzględnionych w programie współpracy

Czy uchwalono program współpracy z organizacjami pozarządowymi?

Czy program współpracy był przygotowywany z udziałem organizacji oraz jaka liczba organizacji opiniowała projekt programu?

Średnia liczba odwiedzin oficjalnej strony miasta

Liczba przeprowadzanych przez miasto konsultacji społecznych

Liczba działań podjętych wspólnie z organizacjami pozarządowymi

Liczba działań podjętych wspólnie z przedsiębiorcami

Jednostki odpowiedzialne za realizację kierunków działań:

Rada Miejska i Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, jednostki organizacyjne gminy.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

II CEL STRATEGICZNY

Poprawa jakości życia mieszkańców

Poprawa jakości życia mieszkańców jest jednym z ważniejszych zadań, zaś działania zmierzające do tego opierać się będą na realizacji celów szczegółowych: poprawie zdrowia mieszkańców, wysokim poziomie kształcenia i bogatej ofercie edukacyjnej, rozwiązywaniu problemu alkoholizmu i narkomanii, doskonaleniu systemu opieki nad dzieckiem i rodziną oraz poprawie bezpieczeństwa.

I CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa zdrowia mieszkańców

Kierunki działań:

1. Wspieranie i promowanie badań profilaktycznych.
2. Współpraca samorządu i jednostek samorządowych z organizacjami społecznymi i pozarządowymi na rzecz upowszechniania zdrowego stylu życia.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba realizowanych programów profilaktyki zdrowotnej

Liczba uczestników programów profilaktyki zdrowotnej

Liczba realizowanych programów profilaktycznych zdrowotnych w szkołach, przedszkolach

II CEL SZCZEGÓŁOWY

Wysoki poziom kształcenia i bogata oferta edukacyjna

Kierunki działań:

1. Rozwijanie oferty edukacyjnej związanej z kształceniem ustawicznym.
2. Rozwijanie współpracy placówek oświatowych z instytucjami oraz przedsiębiorcami w celu dopasowania oferty do potrzeb rynku pracy.
3. Zapewnienie dzieciom i młodzieży odpowiednich warunków do rozwoju twórczych umiejętności w ramach edukacji szkolnej oraz zajęć pozalekcyjnych.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba placówek oświatowych współpracujących z przedsiębiorcami w celu dopasowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy

Procent uczniów zdających maturę

III CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwiązywanie problemu alkoholizmu i narkomanii

Kierunki działań:

1. Realizacja ustalanego co roku Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.
2. Rozwój poradnictwa specjalistycznego, w szczególności psychologicznego i rodzinnego.
3. Współpraca samorządu i jednostek samorządowych z organizacjami społecznymi i pozarządowymi na rzecz prowadzenia profilaktyki.
4. Zwiększanie świadomości mieszkańców na temat zagrożeń związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.
5. Wspieranie organizacji pozarządowych działających w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemu uzależnień od alkoholu i narkotyków.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba udzielonych porad specjalistycznych (terapeutycznych, psychologicznych)

Liczba wniosków skierowanych do Komisji Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Liczba zorganizowanych obozów letnich dla dzieci z świetlic z programem socjoterapeutycznym

Liczba przeprowadzonych programów profilaktycznych, konkursów, akcji edukacyjnych

Liczba uczestników programów profilaktycznych, konkursów, akcji edukacyjnych

Liczba ogólnopolskich kampanii, w których wzięła udział gmina

IV CEL SZCZEGÓŁOWY

Skuteczny system opieki nad rodziną i dzieckiem

Kierunki działań:

1. Realizacja Gminnego Programu Wspierania Rodziny.
2. Realizacja Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.
3. Rozwój poradnictwa specjalistycznego, w szczególności psychologicznego i rodzinnego.
4. Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez rozwijanie oferty sportowej i kulturalnej.
5. Promowanie i wspieranie rozwoju wolontariatu wśród mieszkańców.
6. Tworzenie i wspieranie programów wsparcia rodzin wielodzietnych zagrożonych ubóstwem.
7. Wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba rodzin korzystających z pomocy MOPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Liczba rodzin korzystających z bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego

Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta rodziny

Liczba zorganizowanych imprez o charakterze kulturalnym

Liczba uczestników tych imprez

Liczba dzieci korzystających z zajęć świetlic wsparcia dziennego o charakterze opiekuńczym

Liczba klubów i stowarzyszeń sportowych

Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze kultury

Liczba obiektów sportowych

Liczba mieszkańców angażująca się w wolontariat

V CEL SZCZEGÓŁOWY

Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców

Kierunki działań:

1. Współpraca samorządu i jednostek samorządowych z organizacjami społecznymi i pozarządowymi na rzecz poprawy bezpieczeństwa w gminie.
2. Podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie aktom chuligaństwa i wandalizmu.
3. Rozbudowa monitoringu w mieście

Wskaźniki realizacji działań :

Liczba założonych Niebieskich Kart

Liczba przestępstw kryminalnych ogólnie

Liczba wypadków i kolizji spowodowanych przez kierowców prowadzących po spożyciu alkoholu

Liczba osób zakłócających porządek po spożyciu alkoholu

Liczba wypadków drogowych

Liczba ofiar śmiertelnych wypadków drogowych

Jednostki odpowiedzialne za realizację kierunków działań:

Rada Miejska i Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego.

Partnerzy:

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komenda Powiatowa Policji w Bieruniu, Straż Miejska w Bieruniu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łędzinach, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bieruniu, Gminne Centrum Profilaktyki Uzależnień, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Tychach, placówki służby zdrowia, szkoły, Bieruński Ośrodek Sportu i Rekreacji, Ośrodek Edukacji w Bieruniu, Stowarzyszenie Trzeźwościowe Klub „Dromader”, inne organizacje społeczne..

III CEL STRATEGICZNY

Integracja społeczna i zawodowa

Istotnym zadaniem jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, pobudzanie i wspieranie aktywności osób niepełnosprawnych, starszych, bezrobotnych i bezdomnych, a także zapewnianie tym grupom dostępu do aktywnego uczestnictwa społecznego i kulturalnego w życiu społeczeństwa.

I CEL SZCZEGÓŁOWY

Integracja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych

Kierunki działań:

1. Podnoszenie świadomości społecznej na temat osób niepełnosprawnych oraz ich praw poprzez akcje informacyjne prowadzone za pośrednictwem Internetu i lokalnych mediów.
2. Likwidowanie barier architektonicznych, komunikacyjnych i funkcjonalnych istniejących w miejscach zamieszkania osób niepełnosprawnych oraz ich otoczeniu.
3. Stworzenie możliwości do pełnej rehabilitacji leczniczej, psychologicznej i społecznej osób niepełnosprawnych.
4. Zintegrowanie działań samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba osób z orzeczeniem o niepełnosprawności

Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy niepełnosprawnym osobom

Bariery architektoniczne – liczba urzędów i instytucji użytku publicznego niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych

Liczba inicjatyw skierowanych do osób niepełnosprawnych

II CEL SZCZEGÓŁOWY

Integracja społeczna i zawodowa osób starszych

Kierunki działań:

1. Zwiększenie dostępu usług opiekuńczych i wspierających osobom starszym w miejscu zamieszkania.
2. Pobudzanie aktywności osób starszych poprzez rozwijanie oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej oraz sportowej skierowanej do tej grupy.
3. Prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniu chronionym.
4. Powstanie Domu Pomocy Społecznej lub Domu Dziennego Pobytu.
5. Wspieranie rodzin opiekujących się starszym, niesamodzielnym członkiem rodziny.
6. Wspieranie organizacji działających w obszarze pomocy osobom starszym.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba osób w wieku poprodukcyjnym

Liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy osobom starszym

Liczba słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku

Liczba inicjatyw skierowanych do osób starszych

III CEL SZCZEGÓŁOWY

Integracja zawodowa osób bezrobotnych, łagodzenie skutków bezrobocia i aktywizacja lokalnego rynku pracy

Kierunki działań:

1. Monitorowanie sytuacji osób bezrobotnych i ich rodzin.
2. Rozwój form wsparcia sprzyjających tworzeniu osobistego potencjału zatrudnienia osób bezrobotnych w trudnej sytuacji socjalno-bytowej i ich rodzin.
3. Upowszechnianie informacji na temat form aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych.
4. Tworzenie sprzyjających warunków do powstawania nowych miejsc pracy.
5. Rozwijanie poradnictwa dla osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, w tym tworzenie biur porad społecznych.
6. Podejmowanie działań pobudzających rozwój przedsiębiorczości mieszkańców.

Wskaźniki monitorujące:

Stopa bezrobocia

Liczba bezrobotnych, w tym liczba bezrobotnych kobiet

Liczba bezrobotnych długoterminowych

Liczba bezrobotnych bez wykształcenia

Liczba bezrobotnych poniżej 25 r.ż.

Liczba bezrobotnych powyżej 50 r.ż.

Liczba bezrobotnych niepełnosprawnych

Liczba programów skierowanych do osób bezrobotnych

Procent beneficjentów pomocy społecznej objętych kontraktem socjalnym

IV CEL SZCZEGÓŁOWY

Przeciwdziałanie bezdomności

Kierunki działań:

1. Monitorowanie sytuacji osób bezdomnych.
2. Przeciwdziałanie bezdomności poprzez prowadzenie pracy socjalnej z osobami zagrożonymi bezdomnością oraz udzielanie szeroko rozumianego wsparcia.
3. Wspieranie bezdomnych poprzez działania osłonowe.

Wskaźniki monitorujące:

Liczba osób bezdomnych przebywających na terenie Bierunia

Liczba osób bezdomnych korzystająca z pomocy MOPS

Jednostki odpowiedzialne za realizację kierunków działań:

Rada Miejska i Urząd Miejski, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego.

Partnerzy:

Powiatowy Urząd Pracy w Tychach, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tychach, placówki służby zdrowia, Bieruńska Fundacja Inicjatyw Gospodarczych, inne organizacje społeczne.

8. Realizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020 nie stanowi zbioru zamkniętego, wraz z rozpoznawanymi potrzebami możliwe jest projektowanie nowych przedsięwzięć, będących odpowiedzią na aktualne wyzwania. W okresie, który obejmuje Strategia, wdrażane i realizowane będą, w zależności od potrzeb, programy i projekty dotyczące poszczególnych obszarów problemów społecznych, między innymi wspierania osób niepełnosprawnych, aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, wspierania rodzin i dzieci, wzmacniania kapitału społecznego mieszkańców oraz integracji działań wszystkich instytucji. Strategia realizowana będzie, między innymi, w oparciu o corocznie uchwalany Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Gminny Program Wspierania Rodziny, Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Uprawnionymi, gminnym i ogólnopolskim programom oraz kampaniom, szkolnym programom profilaktycznym.

Strategia jest dokumentem programującym życie społeczności lokalnej, dlatego też w sposób zamierzony została sformułowana na takim poziomie ogólności, aby była elastyczna i stwarzała możliwość dostosowywania realizowanych w oparciu o nią działań do zmieniających się zjawisk i problemów społecznych oraz zmian przepisów prawa, które wyznaczają obszary interwencji w polityce społecznej.

9. Monitoring i ewaluacja Strategii

Monitorowanie realizacji zadań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych planowane jest poprzez okresową ocenę stopnia osiągnięcia określonych kierunków priorytetowych i stopnia realizacji zaplanowanych przedsięwzięć. Częstkowe sprawozdania przekazywane są do Burmistrza Miasta i Rady Miejskiej co trzy lata.

Za wykonywanie zbiorczych sprawozdań, gromadzenie i upowszechnianie zbiorczych danych z zakresu monitorowania stopnia realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych oraz przeprowadzania ewaluacji odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który koordynuje pracę Zespołu ds. Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020 powołanego Zarządzeniem Burmistrza Miasta.

Zadaniem Zespołu jest nadzór nad wdrażaniem Strategii, koordynowanie działań związanych z realizacją Strategii oraz proponowanie nowych rozwiązań, a także, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych, podjęcie działań mających na celu aktualizację obowiązującej Strategii. Zadaniem zespołu jest również składanie do Burmistrza Bierunia co trzy lata sprawozdania z realizacji założeń Strategii. Sprawozdanie jest omawiane przez członków Zespołu w trakcie spotkania organizowanego co trzy lata.

10. Źródła finansowania

Zakłada się, że źródłami finansowania lub współfinansowania przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2014-2020 będą: budżet Państwa, budżet Gminy Miejskiej Bieruń, środki celowe funduszy krajowych, fundusze Unii Europejskiej oraz inne źródła.

Bibliografia

Auleytner J. (2004) *Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.

Boni M. (red.) (2009). *Polska 2030. Wyzwania Rozwojowe*. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

Heder A. i Tkocz M. (2011). Zmiany demograficzne i funkcjonalne małych miast górniczych (na przykładzie Bierunia i Łędzin), *Acta Geographica Silesiana*, Sosnowiec-Będzin: WNoZ UŚ-ZPKWŚ, s. 11-20.

Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy (2013). *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2012 roku*. Notatka informacyjna. Warszawa.

Główny Urząd Statystyczny. Departament Badań Demograficznych (2009). *Prognoza ludności na lata 2008-2035*. Warszawa.

Główny Urząd Statystyczny (2012). *Kapitał Ludzki w Polsce w 2010 roku*. Gdańsk.

Główny Urząd Statystyczny (2012). *Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. Podstawowe informacje o sytuacji demograficzno-społecznej ludności Polski oraz zasobach mieszkaniowych*. Warszawa.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na rok 2013.

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Miasta Bierunia na lata 2013-2020.

Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2012-2014.

Informacja o działaniach w zakresie niesienia pomocy bezdomnym oraz osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym w okresie zimy 2007/2008 (2008), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Warszawa.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych uchwalona z dnia 1 sierpnia 1997 r. (Dz.U. Nr 50, poz. 415).

Komenda Powiatowa Policji w Bieruniu (2013). *Sprawozdanie z pracy Komendy Powiatowej Policji w Bieruniu za okres od dnia 01.01.2012. r. do dnia 31.12.2012. r.*, Bieruń.

Kurzynowski A. (2001) *Polityka społeczna- podstawowe pojęcia i zakres*. W: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH

Mandes S. (2003) *Barometr współpracy 2003*.

Minkiewicz A. (2001) *Patologia społeczna*. W: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*. Warszawa: Instytut Gospodarstwa Społecznego SGH

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Departament Rynku Pracy (2013). Informacja o Bezrobotnych i Poszukujących Pracy w grudniu 2012 roku. Warszawa.

Musioł L. (1999): Bieruń – monografia historyczna. Bieruń: Bieruński Ośrodek Kultury.

Piekut-Brodzka. D (2000) *O bezdomnych i bezdomności*, Warszawa, s. 42. Za: Głąbicka K. (2004) *Polityka społeczna państwa polskiego u progu członkostwa w Unii Europejskiej*. Radom: Instytut Technologii Eksploatacji.

Program Zapobiegania Przestępczości oraz Ochrony Bezpieczeństwa Obywateli i Porządku Publicznego dla powiatu bieruńsko-lędzińskiego na lata 2011-2014.

Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Tychach (2013). *Ocena stanu bezpieczeństwa sanitarnego powiatu bieruńsko-lędzińskiego w 2012 roku*.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka.

Raport o Kapitale Intelktualnym Polski (2008). Przygotowany przez Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów pod kierownictwem Pawła Bochniarza).

Skrzypiec R. (2004). *Lokalne społeczności obywatelskie w działaniu*. W: P. Frączak (red.). *Lokalne społeczeństwa obywatelskie – mapy aktywności. Raporty z badań*. Warszawa: Ośrodek Badania Aktywności Lokalnej przy Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

Skrzypiec R. *Konflikt lokalny motorem partycypacji społecznej i skutkiem zmiany – analiza wybranych przypadków: Oświęcim, Bieruń, Las i Kobiór*.

Sprawozdanie za okres od 01.01.2012r.-31.12.2012r. z realizacji zadań ujętych w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień (alkoholizm, narkomania) oraz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bieruniu.

Sprawozdanie z realizacji działań Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przemocy w Rodzinie za 2012 rok. Bieruń.

Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bieruniu za rok 2012.

Stok J. *Działalność gminy w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy*. Materiały dotyczące rynku pracy i bezrobocia udostępnione przez Powiatowy Urząd Pracy w Tychach oraz inne podmioty.

Studio Diagnozy i Profilaktyki (2013). Bieruń. Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych.

Szafraniec K. (2011) *Młodzi 2011*. Warszawa: Kancelaria Prezesa Rady Ministrów.

Urząd Statystyczny w Katowicach (2013) Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa śląskiego w 2012 roku. Kielce.

Wciórka B. (2007) *Bezrobotni o swojej sytuacji życiowej. Komunikat z badań*. Warszawa: CBOS, BS/56/2007.

Zespół ds. Strategii w Bieruniu (2013). Ocena Strategii Integracji Problemów Społecznych w gminie Bieruń na lata 2005-2013. Bieruń.

Opracowania, sprawozdania Urząd Miejski w Bieruniu.

Wykaz stron internetowych

Baza Dobrych Praktyk Partycypacji: <http://dobrepraktyki.decdujmyrazem.pl>

CEIDG. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej: <https://ceidg.gov.pl>

Główny Urząd Statystyczny. Bank Danych Lokalnych: <http://www.stat.gov.pl/bdl/>

Komenda Powiatowa Policji w Bieruniu: <http://www.bierun.slaska.policja.gov.pl/>

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: <http://www.mrr.gov.pl>

Narodowy Fundusz Zdrowia: <http://www.nfz.gov.pl>

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bieruniu: <http://www.mops.bierun.pl>

Portal Funduszy Europejskich: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl>

Powiatowy Urząd Pracy w Tychach: <http://www.pup.tychy.pl>

Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Tychach: <http://pssetychy.pis.gov.pl>

Publiczne Służby Zatrudnienia. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej:
<http://www.psz.praca.gov.pl>

Oficjalny Serwis Urzędu Miejskiego w Bieruniu: <http://www.bierun.pl>

Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów: <http://zds.kprm.gov.pl>